

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
(повне найменування вищого навчального закладу)

ФАКУЛЬТЕТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
(повне найменування інституту, факультету)

Кафедра: публічного управління та адміністрування
(повна назва кафедри)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Формування стратегії розвитку об'єднаної
територіальної громади»

Виконала: студентка магістратури за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування заочної форми навчання
Оксана НОВОСЕЛЕЦЬКА

Керівник: завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, доктор наук з державного управління, професор
Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

Рецензент: _____

АНОТАЦІЯ

Новоселецька О.О. Формування стратегії розвитку об'єднаної територіальної громади. – Рукопис.

У магістерській роботі запропоновано обґрунтування теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій в процесі підготовки Проекту розвитку Сатанівської територіальної громади до 2027 року.

Визначено, що стратегія розвитку громади – один з основних документів, що визначає в якому напрямку буде розвиватись громада, описує головні шляхи та засоби для досягнення визначених цілей. Стратегія дає громадам чітке бачення свого майбутнього, визначає що потрібно для цього зробити та де знайти ресурси, це, так званий план дій, на шляху до розвитку.

Узагальнено, що головні ресурси Сатанова пов'язані з мінеральною водою Збручанська та мальовничою природою Подільських Товтр, а також тим, що створили наші пращурі – давні кургани, залишки фортифікаційних та культових споруд, міфи та легенди.

Встановлено, що сформульоване місцевою громадою стратегічне бачення розвитку Сатанівської ОТГ полягає в тому, що це європейський бальнеологічний курорт в серці Подільських Товтр, екологічно чиста, туристично приваблива територія, яка пропонує гостям високий рівень туристичного і рекреаційного сервісу та якісні екологічні продукти, громада активних та підприємливих людей, де легко відкрити та вести власний бізнес, громада культурного і релігійного багатоманіття, в якій затишно, безпечно та комфортно жити, працювати і відпочивати і яка дбає про прийдешні покоління.

Ключові слова: децентралізація, територіальна громада, соціально-економічний розвиток, стратегічні документи, стратегія розвитку, програмні цілі, Сатанівська селищна рада.

ABSTRACT

Novoseletska O.O. Formation of the development strategy of the united territorial community. – Manuscript.

The master's thesis proposes to substantiate the theoretical foundations and develop practical recommendations in the process of preparing the Satanivska Territorial Community Development Project until 2027.

It is determined that the community development strategy is one of the main documents that determines the direction in which the community will develop, describes the main ways and means to achieve the set goals. The strategy provides communities with a clear vision of their future, determines what needs to be done and where to find resources, and is, so to speak, an action plan on the way to development.

In general, the main resources of Sataniv are associated with the mineral water of Zbruchansk and the picturesque nature of the Podil Tovtry, as well as with what our ancestors created - ancient mounds, the remains of fortifications and religious buildings, myths and legends.

The formulated strategic vision for the development of the Satanivska community by the local government envisions it as a European balneological resort nestled in the heart of the Podilskie Tovtry. This environmentally pristine and touristically attractive area aims to offer visitors a high level of tourism and recreational services, along with quality ecological products. The community aspires to be a hub of active and entrepreneurial individuals, fostering an environment where starting and managing businesses is easily achievable. It strives to become a community characterized by cultural and religious diversity, providing a cozy, safe, and comfortable living, working, and leisure environment. Furthermore, the community is committed to preserving and nurturing its natural surroundings for the well-being of future generations.

Keywords: decentralization, territorial community, socio-economic development, strategic documents, development strategy, program goals, Satanivka village council.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	9
1.1. Історичні аспекти децентралізації в Україні.....	9
1.2. Сутність та характерні ознаки територіальної громади.....	17
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ САТАНІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	24
2.1. Аналіз соціально-економічного розвитку Сатанівської територіальної громади.....	24
2.2. Оцінка рівня виконання стратегічних та програмних документів розвитку територіальної громади.....	31
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ САТАНІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	40
3.1. Організаційно-економічний механізм формування стратегії розвитку територіальної громади.....	40
3.2 Розробка Проекту стратегії розвитку Сатанівської територіальної громади до 2027 року.....	49
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Оновлення суспільства – складний, суперечливий і тривалий процес. Він пов’язаний із пошуком нових шляхів, здійсненням перетворень у всіх сферах життєдіяльності людини, зокрема, в галузі розвитку децентралізації в Україні. Державі для гармонійного розвитку потрібні спроможні та успішні територіальні громади. Саме це завдання постає перед усіма громадами, мета яких створення сприятливого середовища для розвитку громади та максимально комфортних умов для життя її мешканців.

Децентралізація влади як складова державної політики регіонального розвитку є однією з визначальних у порядку денному реформ в Україні [10].

Вона створила підґрунтя для укорінення кардинальних інституційних перетворень, підвищення якості життя громадян і має велике значення для продовження секторальних реформ. Завдяки створенню нової системи розподілу владних повноважень між центральними та місцевими органами влади в Україні сьогодні фактично формується нова система відносин між різними гілками влади та новий баланс стримувань і противаг.

З огляду на необхідність зміцнення державності й згуртованості країни децентралізацію влади слід оцінювати за критеріями сприяння поліпшенню якості життя, територіальній консолідації, формуванню у громад відчуття долучення до процесів державотворення, створенню локальної ідентичності територіальних громад [14].

Сатанівська селищна об’єднана територіальна громада утворена 13 серпня 2015 року в рамках адміністративно-територіальної реформи 2015 року.

Процес об’єднання супроводжувався різноманітними труднощами, які частково вдалося подолати. Тому важливо визначити головні напрямки спільних зусиль розвитку інфраструктури громади, проведення системної роботи з поліпшення місцевого бізнес-клімату і розширення інвестиційних

можливостей, адже в цьому є головне призначення Стратегії. Для гармонійного розвитку громади необхідно не просто жити з дня до дня, вирішуючи поточні проблеми, але й мати чіткий план розвитку і рухатися за ним. Тільки таким чином Сатанівська громада зможе знайти себе на економічній, культурній картах країни.

Задля успішного функціонування та розвитку, громада повинна мати власну довгострокову стратегію розвитку. Адже Стратегія ґрунтується на баченні, системі цінностей та місії громади, що є сенсом її існування [42].

Стратегію розвитку Сатанівської об'єднаної територіальної громади до 2027 р. було розроблено на основі сучасних тенденцій розвитку територій Європейського Союзу та з урахуванням проблем всіх сфер життя мешканців громади. Вона відображає нові амбітні цілі розвитку громади, які вказують на шлях досягнення її сталого майбутнього як комфортного так і безпечного для життя та роботи.

Стратегія розвитку об'єднаної територіальної громади до 2027 року стане міцним фундаментом для розвитку Сатанівської громади та активізує весь наявний потенціал і підвищить добробут населення.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій в процесі підготовки Проекту розвитку Сатанівської територіальної громади до 2027 року.

Для досягнення мети було поставлено наступні **завдання**:

- 1) дослідити історичні аспекти децентралізації в Україні та сутність територіальних громад;
- 2) проаналізувати соціально-економічний розвиток Сатанівської територіальної громади;
- 3) оцінити рівень виконання стратегічних та програмних документів розвитку громади;
- 4) визначити організаційно-економічний механізм формування стратегії;

5) охарактеризувати процес розробки Проекту стратегії розвитку Сатанівської територіальної громади до 2027 року.

Для досягнення поставлених завдань дослідження було використано такі **методи дослідження:**

Теоретичні методи:

- аналіз і узагальнення літератури під час вивчення теоретичних засад реформи децентралізації в Україні;
- метод теоретичного аналізу й синтезу на етапах визначення мети, предмету та завдань дослідження;
- синтезування результатів роботи, визначення їх наукової новизни.

Емпіричні методи:

- логічного аналізу (під час розкриття сутності та особливостей аналізу соціально-економічного розвитку Сатанівської територіальної громади);
- економіко-статистичного аналізу (для оцінки організаційно-економічного механізму формування стратегії розвитку територіальної громади);
- методи SWOT-аналізу (при визначенні впливу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища в процесі розробки Проекту розвитку Сатанівської територіальної громади до 2027 року);
- евристичні методи (при обґрунтуванні стратегічних напрямів розвитку Сатанівської громади).

Застосування комплексу методів дослідження дало змогу теоретично дослідити, обґрунтувати та розробити Проект стратегії розвитку Сатанівської громади.

Об'єкт дослідження – процес стратегічного планування.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та прикладні засади формування стратегії розвитку територіальної громади.

Інформаційною базою дослідження є наукова вітчизняна і зарубіжна література з теми дослідження, нормативно-правові акти України, аналітичні та звітні документи Сатанівської селищної ради.

Практичне значення одержаних результатів. Основні теоретичні положення магістерської роботи доведено до рівня конкретних теоретичних і практичних висновків, пропозицій та рекомендацій під час розробки Проекту стратегії розвитку Сатанівської територіальної громади до 2027 року.

Апробація результатів. Основні теоретичні положення і висновки магістерської роботи були апробовані під час визначення організаційно-економічного механізму формування стратегії розвитку громади та розробки Проекту стратегії розвитку Сатанівської територіальної громади до 2027 року.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

1.1. Історичні аспекти децентралізації в Україні

Історія розвитку української державності включає в себе європейські та світові цінності на шляху свого становлення і геополітичного місця у світі, що має на меті відповідати сучасним тенденціям правового розвитку та міжнародним стандартам у сфері децентралізації як основного шляху подальшої модернізації державного управління та функціонування країни щодо демократичних цінностей у суспільно-політичних та суспільно-економічних процесах [49].

Якщо заглибитись в історію, можна вважати що перший етап становлення та розвитку децентралізації влади на території України бере свій початок ще від Київської Русі. Основним інститутом державної влади була – князівська влада, але разом з цим функціонувала боярська рада, яка була постійним дорадчим органом при князеві, князеві з'їзди (снеми), що наділена повноваженнями вирішувати різноманітні питання, зокрема заміни територіального устрою, схвалення законодавчих актів, вирішення політичних питань та військових завдань.

У добу Київської Русі почали формуватись основи організованої територіальної громади та з'являлись перші форми об'єднаної громади. Цікавим прикладом, організаційного утворення цього періоду, може слугувати «верв», це сільська територіальна громада, що виконувала судові функції та була наділена правом місцевого самоврядування. Більшість науковців вважають, що верв являв собою своєрідну спілку сіл, якщо проводити аналогію із сучасністю то це певне об'єднання сільських територіальних громад. Верв, в межах свої повноважень, здійснював судочинство та сомоврядування на певній території та забезпечував дотримання існуючих правових звичаїв, а також формував нові. Виходячи з цього у Київській Русі

була утворена окрема підсистема звичаєвого права, її називають “вервним правом”, яке стало ядром звичаєвого права Київської Русі [25].

Наступним етапом, що мав особливе значення для становлення інституту децентралізації влади на території України, був період магдебурзького права (охоплював період Литовсько-Польської доби). Магдебурзьке право надавало певної автономії в управлінні містом. Місто мало власний виборний орган магістрат. Магістрат очолював бургомістр, а допомагали йому в управлінні містом радники або ратмани. Міське населення звільнялось від юрисдикції феодалів, воєвод та намісників. Магдебурзьке право дозволяло містянам утворювати в місті свою громаду. До складу таких громад входили жителі міста, але лише ті, які мешкали поза межами земельної території, що належала єпископу чи княжому замкові. Головною ідеєю періоду магдебурзького права було формування відносно самостійних від централізованої влади міст. Ці міста були надалені грамотою – спеціальним документом, який повсідчував право на участь в управлінні містом незалежно від урядової влади та держави. Таке управління в містах було дуже схоже на сучасну систему місцевого самоврядування в Україні.

Важливою, з історичної точки зору, для розвитку реформи децентралізації була українська козацька доба. Найважливішими здобутками цієї доби є: закріплення терміну “повноваження” у тексті Конституції Пилипа Орлика від 5 квітня 1710 року, що регламентувала повноваження гетьмана, генеральної ради, генерального суду, та сприяла формуванню триступеневої структури військового управління державою (генеральний, полковий і сотенний уряди), в якій повноваження органів місцевого самоврядування відігравали полкові та сотенні козацькі ради.

У цей період утворилась досить розгалужена система органів самоуправління, на чолі якої знаходилося зібрання всіх без винятку козаків – рада (коло).

Можна виокремити такі ознаки децентралізації публічної влади, що були характерні для запорізького козацтва:

1) Наближення влади до громади. Загальна козацька рада сприяла наближенню влади до громади та забезпечувала функціонування місцевого самоврядування.

2) Забезпеченості ресурсами. Кожне утворення – Запорізька січ, полк, сотня, тощо – мали свою скарбницю, яку використовували на власний розсуд для забезпечення своїх потреб.

3) Доступності та контролю. Козацька рада була відкритою для усіх учасників суспільного процесу та демонструє активне функціонування прямої демократії, виконувала функцію контролю.

4) Одночасного існування двох і більше рівнів влади. На території єдиної держави існували декілька рівнів публічної влади: функціонувала центральна влада – Річ Посполита, а пізніше Російська держава та місцева влада – Запорізька Січ, курінь, полкове та сотенне місто.

5) Наявністю внутрішньодержавних територіальних утворень. Такі утворення могли мати різний правовий статус, різний рівень самостійності та автономії. Прикладом може слугувати полково-сотенний устрій.

Система організації козацького самоуправління значно нагадує сучасну систему місцевого самоврядування в Україні. Для системи організації запорізького самоуправління був характерний розподіл між органами представницької (яку виконувала козацька рада) та виконавчої функцій (які виконував старшина, спираючись на суддю, осавула, писаря).

Яскравим символом вітчизняної державності, для якого характерні риси децентралізації, була Українська Центральна Рада під управлінням державного діяча Михайла Грушевського. Універсали Української Центральної Ради стали першими актами конституційного характеру держави. Вони закріплювали сутність української державності та визначали трирівневу форму адміністративно-територіального устрою, що складалась із земель, волостей та громад [39].

Наступним історичним етапом можна вважати розроблення нової концепції Конституції УССР в 1919 році. Етап становлення радянської влади

в Україні можна охарактеризувати повним знищенням самої демократії та переходом до жорстокого центрризму у владі, де основні владні повноваження державного управління мають центральні органи влади, а місцеві органи влади лише підкоряється даним постановам. Наслідком цього періоду є перервана традиція існування територіальних громад.

Від початку 90-х років на території України повільно починає будуватись європейська модель взаємовідносин державної влади і органів місцевого самоврядування [16].

Починаючи з 1990 р., в Україні було прийнято низку законів та урядових документів щодо створення демократичної системи місцевого управління, у 1996 р. Україна підписала Європейську хартію місцевого самоврядування, тим самим зобов'язуючись запровадити європейську модель місцевого управління (Рада Європи, 1985) [47].

Хартія виступає основним міжнародно-правовим документом для усіх країн-членів Ради Європи оскільки містить стандарти щодо організації управління на місцях на засадах місцевого самоврядування [19].

Норми Хартії мають пряму дію, володіють верховенством щодо норм права, створюваних самою національною державою. Хартію спрямовано на захист та зміцнення місцевої автономії в Європі, вона зобов'язує усі сторони управлінського процесу застосовувати основні правила, що заберзечують незалежність органів місцевого самоврядування від державної влади у політичній, адміністративній та фінансовій сферах [15]. Розбудова української демократичної держави не можлива без налагодження взаємовідносин між органами державної влади й органами місцевого самоврядування на місцях, від розширення сфери діяльності органів місцевого самоврядування, які здатні активізувати політичний, економічний, соціальний, культурний розвиток територіальних громад, забезпечити підвищення рівня життя та якості адміністративних послуг, що надаються населенню [36].

Процес створення правового підґрунтя для об'єднаних територіальних громад було розпочато в 1997 році та продовжено реформою децентралізації влади у 2014 році [27].

Історія децентралізованої держави є історією суперечностей, пов'язаних із пошуком найкращої форми організації державної влади. Традиційно усталений погляд на децентралізацію як на процес, за якого в рамках централізованої держави утворюються самостійні одиниці, що є носіями місцевого самоврядування (громади), потребує вироблення нових підходів до аналізу його змісту. Як показує досвід, після Революції Гідності кінця 2013-початку 2014 р., коли Україна підтвердила свій європейський вектор розвитку, у державно-управлінську практику Української держави слід запроваджувати нові принципи управління. Це можуть бути, наприклад, принципи, що декларуються в сучасній європейській моделі публічного управління державою «Good Governance» («Належне врядування»). Запровадження цієї моделі повинно стати новим етапом реалізації реформи публічного управління в Україні [35].

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні схвалена Кабінетом Міністрів України 1 квітня 2014 року. Концепція зумовлена політичними процесами, що відбуваються в державі й суспільстві на шляху євроінтеграції. Вона передбачає децентралізацію, а саме створення необхідних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних повноважень та повноважень делегованих їм державою. До таких умов слід віднести організаційні, фінансові – податки та збори на території відповідної адміністративнотериторіальної одиниці та матеріальні – майно обов'язково перебуває у власності громад [36]. Важливим аспектом децентралізації стала можливість територіальних громад самостійно розпоряджатись земельними ресурсами в межах своєї території об'єднувати свої майно та ресурси в рамках співробітництва територіальних громад для виконання спільних програм та

більш ефективного надання публічних послуг населенню суміжних територіальних громад [46].

Прийняття концепції продемонструвало суспільству та світові політичну волю Уряду України до всебічної децентралізації влади. Стратегія сталого розвитку «Україна 2020» була ухвалена Указом Президента 12 січня 2015 року та визнала децентралізацію однією з пріоритетних реформ, необхідних для забезпечення європейських стандартів життя в державі. Метою політики у сфері децентралізації було визначено «відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення потенціалу місцевого самоврядування та побудова ефективної системи організації територіальної влади в Україні, повна реалізація положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності та фінансової незалежності місцевого самоврядування». Відповідно до плану заходів щодо реалізації концепції від 18 червня 2014 року пріоритетами реформи були: формування близько 1500 спроможних місцевих органів влади, здатних до місцевого розвитку стимулювати та надавати на місцях високоякісні та доступні публічні послуги (а не більше) (більше десяти тисяч міських, сільських та сільських рад не можуть виконувати свої делеговані повноваження). Для виконання цього завдання планувалося усунути «дублювання» повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування різних рівнів [59].

Обравши такий курс, основний акцент було визначено на формуванні спроможних територіальних громад, що здатні до розвитку та забезпечені якісними й доступними публічними послугами на місцях. Важливим кроком на цьому шляху було ухвалення Закону України «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 року, який дав можливість громадам реалізовувати спільні проекти розвитку та об'єднувати свої зусилля для вирішення спільних проблем. Важливим елементом для розвитку громад стала допомога від Державного фонду регіонального розвитку, який, зокрема, підтримує проекти міжмуниципальної співпраці [57].

4 вересня 2015 року був ухвалений Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», де визначено принципи добровільного об'єднання територіальних громад, до яких віднесено такі: «конституційність і законність; добровільність; економічна ефективність; державна підтримка; повсюдність місцевого самоврядування; прозорість і відкритість; відповідальність» [44].

Закон надав об'єднаним територіальним громадам (ОТГ) ті самі повноваження, що й містам обласного значення; унормовано прямі міжбюджетні відносини між ОТГ і державним бюджетом; виділяються на фінансову підтримку муніципалітетів (загальний обсяг спеціальної державної підтримки розподіляється між бюджетами муніципалітетів пропорційно їх площі та чисельності населення) тощо. Відповідно до закону, у процесі добровільного об'єднання громад історичні та має бути врахований культурний чинник, а якість та доступність комунальних послуг, що надаються в ОТГ, має бути не гіршою, ніж до об'єднання. Методика формування потужних територіальних громад регламентує вимоги до перспективних планів формування муніципальних територій у кожному регіоні, а також визначає критерії потенційних адміністративних центрів ОТГ. Таким чином, шляхом розширення повноважень органів місцевого самоврядування існуючих муніципальних утворень та фінансового забезпечення процесів добровільного об'єднання муніципальних утворень створено нормативну базу для швидкої динаміки формування ОТГ [17].

Початок нового етапу реформи децентралізації було передбачено Планом дій Уряду щодо реалізації нового етапу реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019-2021 роки, ухваленим 23 січня 2019 року. Основним завданням цього етапу є затвердження нової територіальної основи діяльності органів влади на муніципальному рівні через завершення процесу добровільного об'єднання муніципалітетів. Суспільний запит на подальше підвищення ефективності муніципалітетів та політична воля до проведення місцевих виборів у 2020 році

на новій територіальній основі конкретизують необхідність завершення процесу формування унітарних муніципалітетів за допомогою додаткових регуляторних стимулів. Мета – прискорити затвердження майбутніх планів ОТГ для всіх регіонів зі 100% охопленням територій; максимальна підтримка добровільного об'єднання/злиття муніципалітетів, особливо міст обласного значення; затвердження території муніципалітетів усіх областей. Завершення формування адміністративно-територіальних одиниць базового рівня. Це означає, що процес об'єднання органів місцевого самоврядування у 2019 році все ще носить добровільний характер і водночас існує можливість адміністративного затвердження територій органів місцевого самоврядування всіх регіонів у 2020 році [20].

Таким чином можна вважати, що історія розвитку децентралізації України почалась із зародженням України як самостійної держави та досягла свого піку в останні десятиліття. У період з 2015 по 2020 роки, в рамках реформи децентралізації в Україні, активно утворювались об'єднані територіальні громади. Об'єднання було добровільним та охоплювало суміжні територіальні громади міс, селищ та сіл.

Об'єднані громади отримували значно більші повноваження і фінансові ресурси, які до цього мали лише міста обласного значення [31].

12 червня 2020 року Кабінет Міністрів України прийняв 24 розпорядження щодо визначення адміністративних центрів та затвердження територій громад областей. В результаті в країні створено 1 469 територіальних громад (в т.ч. 31 тергромада на непідконтрольній території в межах Донецької та Луганської областей).

25 жовтня 2020 року пройшли перші вибори місцевих голів та депутатів місцевих рад у 1420 з 1469 громад (у 19 громадах Донецької та Луганської областей через безпекові питання перші місцеві вибори не відбулися. Там діють військово-цивільні адміністрації) [13].

Із 1 469 громад України 409 міських громад із центром у місті, 435 селищних громад із центром у селищах міського типу та 625 сільських громад

із центром у селі. Території об'єднаних територіальних громад поділяються на старостинські округи. Об'єднання територіальних громад формують райони, а об'єднання декількох районів утворюють області.

Чорнобильська зона відчуження має особливий статус і не входить до складу жодного району та області.

Автономна Республіка Крим внаслідок російської окупації також не поділена на громади.

1.2. Сутність та характерні ознаки територіальної громади

Децентралізація влади як складова державної політики регіонального розвитку є однією з визначальних у порядку денному реформ в Україні.

Децентралізація – це передача значної частини повноважень та бюджетів від держави до органів місцевого самоврядування. Метою децентралізації є передача максимальної кількості повноважень до органів, що найбільш наближені до людей – органів місцевого самоврядування, де такі повноваження можуть бути реалізовані найбільш успішно [29].

Децентралізація влади включає адміністративну та політичну сторони. Децентралізація влади може бути функціональною та територіальною. Територіальна полягає у переміщенні влади від центрального міста до інших територій. Функціональна децентралізація означає переміщення повноважень щодо прийняття рішень від головного органу будь якої гілки уряду до посадових осіб нижчих рівнів. Термін «децентралізація» знайшов своє закріплення безпосередньо у тексті Конституцій цілої низки держав, у тому числі й України [41].

Цінність реформи децентралізації полягає в тому, що, незважаючи на тимчасову окупацію території країни та порушення економічного простору, виснаження ресурсів і загальний дисбаланс ресурсної бази, відбувається «пробуксовка» реформ в інших сферах, макроекономічна нестабільність та послаблення економічного зростання Реформа рівня місцевого

самоврядування вже позитивно вплинула на соціально-економічне становище громад. Децентралізація створює зв'язки нової якості між регіонами через інтеграцію в адміністративно-територіальний устрій нових одиниць – об'єднаних територіальних громад, які по-новому визначають координацію та підпорядкованість суб'єктів адміністративно-територіального устрою.

Враховуючи необхідність зміцнення державності та згуртованості країни, децентралізацію влади слід оцінювати на основі того, що вона сприяє покращенню якості життя, територіальній консолідації та створенню відчуття включеності в життя в громадах. Процеси державотворення та створення локальної ідентичності територіальних громад [51].

Одним із найбільш суттєвих аспектів сучасної політики в Україні є реформування системи місцевого самоврядування. Вивчення особливостей взаємовідносин між населенням і посадовими особами місцевого самоврядування допоможе визначити слабкі місця та перспективи подальшого вдосконалення комунікації між органами влади та територіальною громадою в умовах децентралізації, оскільки прийняття управлінських рішень неможливе без урахування інтересів територіальної громади як основи місцевого самоврядування [54].

Місьцеве самоврядування – це особливий вид управління, реалізація гарантованого законом права територіальних спільнот громадян та органів, яких вони обирають, самостійно, під свою відповідальність і від свого імені вирішувати всі питання місцевого значення, діючи в рамках закону й виходячи з інтересів населення [55].

Територіальна громада – це спільнота громадян, які усвідомлюють свої права й інтереси, демонструють уміння конструктивно розв'язувати питання власного розвитку, залагоджувати конфлікти, можуть керувати економічною, соціальною та культурною сферами життєдіяльності громади й реалізовувати власну стратегію розвитку. Формування територіальних громад приводить до формування нового типу локальної ідентичності громади та її мешканців. На думку фахівців, локальна ідентичність, разом із відчуттям довіри, єдності,

солідарності, поваги, взаєморозуміння серед членів громади, під впливом колективного й індивідуального досвіду та взаємодії, забезпечує становлення соціального капіталу громади, який є підставою для згуртованої конструктивної активності локальних спільнот. Формування на основі цього соціального капіталу нової суб'єктності громад кардинальним чином перебудовує поле реалізації державної політики регіонального та місцевого розвитку, сприяє впровадженню сучасних дієвих європейських інструментів цієї політики, що виводить розвиток національної спільноти загалом на якісно вищий рівень [56].

В Україні місцеве самоврядування визнається правом територіальної громади до добровільного об'єднання у сільську, селищну та міську громади, можливістю самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України. Це положення Конституції деталізував Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" [27].

Під територіальною громадою в даному випадку слід розуміти жителів, що об'єднані постійним проживанням у межах населеного пункту, та є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, це добровільне об'єднання жителів декількох населених пунктів, що мають єдиний адміністративний центр. Органи місцевого самоврядування - колективи службовців, що наділені певними владними повноваженнями в системі місцевого самоврядування та реалізують владні рішення. Посадові особи місцевого самоврядування - особи, що працюють в органах місцевого самоврядування, виконують організаційно-розпорядчі та консультативно-дорадчі функції; отримують заробітну плату за рахунок місцевого бюджету [1].

Територіальна громада є складною формою організації суспільства, сукупність місцевих жителів, які мають право у межах певної території на реалізацію своїх цілей у публічно-правовій формі. Саме тому територіальна громада є первинним суб'єктом місцевого самоврядування, що об'єднує фізичних осіб – жителів громади (громадян України, іноземних громадян, осіб

без громадянства, біженців, вимушених переселенців), що постійно проживають та працюють на території громади і безпосередньо або опосередковано через сформовані ними муніципальні структури вирішують питання місцевого значення та пов'язані індивідуально-територіальними зв'язками системного характеру [2].

У юридичній науці немає чіткого визначення «територіальної громади», різняться також підходи до дослідження поняття. Можна виділити територіальний, публічно-правовий, інтелектуально-комунікативний та комплексний підходи до визначення поняття «Територіальної громади». Науковці обґрунтовують свої позиції виходячи з окремих ознак територіальної громади. Зокрема В.Кравченко розглядає територіальні громади у трьох аспектах: як основну адміністративно-територіальну одиницю, як форму організації місцевої влади та як господарюючий суб'єкт цивільно-правових відносин. Останні ознаки знаходять своє відображення в працях науковців, які визначають місцеве самоврядування як корпорацію публічного права, публічно-владну установу, яка здійснює публічну владу в межах конкретних міських, сільських та інших видів поселень, і корпорацію, що виступає суб'єктом цивільно-правових відносин, за допомогою яких вона вирішує багато питань місцевого значення [26].

Основними ознаками територіальної громади є спільна територія існування, наявність спільних інтересів місцевого значення, соціальна взаємодія членів громади в процесі забезпечення цих інтересів, психологічна самоідентифікація кожного члена з громадою, спільна комунальна власність, сплачування комунальних податків.

Виходячи з аналізу різноманітних підходів до визначення «територіальної громади», що знайшли відображення в законодавчих Актах України, можна виділити такі ознаки територіальної громади:

- Територіальна – спільне проживання членів громади в межах певної адміністративно-територіальної одиниці на певній території – у місті, селищі, селі.

- Фіскальна – усі члени територіальної громади є платниками місцевих податків і зборів.
- Самоврядна – право територіальної громади на здійснення місцевого самоврядування, що закріплено у Конституції України.
- Майнова – територіальна громада є суб'єктом права комунальної власності, їй належить рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є в комунальній власності відповідних територіальних громад.
- Інтегративна – територіальна громада утворюється завдяки об'єднанню усіх жителів, що постійно проживають на певній території. Сюди відносяться усі жителі громади: громадяни України, особи без громадянства, іноземці.
- Інтелектуальна – в основі діяльності територіальної громади лежать спільні інтереси усіх членів громади, необхідність вирішувати питання місцевого значення [32].

Поява в системі правових відносин територіальної громади, незважаючи на певні відмінності між її конституційним і фактичним статусом, має важливе значення для розвитку інститутів самоврядування. Ефективність територіальної громади залежить від громадян, які проживають на цій території, здатні виявляти ініціативу, організованість і громадську свідомість.

Розвиток місцевого самоврядування посідає важливе місце в демократичному розвитку країни. Місцеві ради є посередниками у відносинах між людиною та державою. Вони представляють інтереси кожної окремої людини та місцевої спільноти та виконують делеговані громадам повноваження від держави. Місцеві ради виступають важелем впливу громадян на державу, виражають думку суспільства, зберігають та розвивають специфічні культурні особливості місцевої спільноти, є початковою ланкою демократичних процесів. Вони виступають своєрідним механізмом що зрівноважує виконавчу та законодавчу гілки влади в державі, а також є

виконавцем державних політик на максимально наближеному до людей рівні [3].

Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [22].

Органами місцевого самоврядування, що представляють територіальні громади, є сільські, селищні та міські ради, що здійснюють свої функції і повноваження відповідно до Конституції та законів України. Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст є обласні та районні ради, що виконують свої повноваження в межах Конституції та законів України, а також повноваження, передані їм сільськими, селищними, міськими радами [8].

Територіальна громада села, селища, міста є первинним суб'єктом місцевого самоврядування та основним носієм його функцій і повноважень. Територіальні громади сусідніх населених пунктів можуть об'єднуватися в одну територіальну громаду та створювати єдині органи місцевого самоврядування, обирати спільного сільського, селищного, міського голову.

Добровільне об'єднання територіальних громад та вихід зі складу громади здійснюється виключно за рішенням місцевих референдумів на відповідних територіях. Таке рішення передбачає згоду на формування спільного бюджету, створення спільних органів місцевого самоврядування, об'єднання комунального майна [45].

В системі місцевого самоврядування не діє принцип поділу влади, що характерний для державного механізму. Тут спостерігається єдність виконавчих та представницьких органів місцевого самоврядування.

Однією з особливостей системи місцевого самоврядування, що здійснюється на рівні територіальних громад, є те, що вона має своє структурне продовження як на регіональному рівні, в особі районних та обласних рад, які є органами місцевого самоврядування, що представляють

спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст; так і на рівні будинків, вулиць, кварталів, мікрорайонів, що представлені так званими будинковими, вуличними, квартальними та іншими комітетами тощо. Перелічені суб'єкти також визначаються як самостійні елементи в структурі місцевого самоврядування, складаючи його своєрідну мікроінфраструктуру [53].

Система місцевого самоврядування визначається його основними функціями. Система визначає організаційну структуру місцевого самоврядування, а функції – основні напрями і види діяльності органів місцевого самоврядування, це визначені Конституцією і законами України основні напрями і види діяльності місцевого самоврядування в Україні.

Місцеве самоврядування виконує особливу та важливу роль у суспільстві. Право на місцеве самоврядування закріплено на законодавчому рівні та визначає виключне право місцевих рад самостійно вирішувати цілий ряд питань місцевого значення [23].

Централізація влади обмежує можливість місцевого самоврядування у виконанні своїх повноважень та виступає причиною гальмування демократичних процесів. Розвиток демократичних процесів є основою реалізації прав та свобод громадян, обумовлює її інтереси в суспільстві. Саме тому розуміючи важливість розвитку України як правової демократичної держави, що закріплено статтею 1 Конституції України, у 2014 році було розпочато процес децентралізації з метою формування та розвитку інституту місцевого самоврядування. Було прийнято низку законодавчих актів, нормативно-правових актів, внесені зміни до кодексів, тощо [30].

Таким чином, місцеві ради є представницькими органами громад, через які громадяни реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні, мають можливість відстоювати свої інтереси, здобувати первинні навички демократичної участі у державних справах, розвивати етнічно-культурні особливості місцевої спільноти у поєднанні з загальнодержавними цінностями.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ САТАНІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Аналіз соціально-економічного розвитку Сатанівської територіальної громади

Сатанівська селищна об'єднана територіальна громада утворена 13 серпня 2015 року з центром у смт Сатанів, відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», рішень Сатанівської селищної ради та сільських рад сіл: Зверхівці, Іванківці, Кам'янка, Клинове, Кринцілів, Сатанівка, Спасівка, Покровка, Олександрівка, Юринці. Рішенням сесії Сатанівської селищної ради №1/1-2020 від 9.12.2020 року «Про реорганізацію шляхом приєднання сільських рад до Сатанівської селищної ради» до складу Сатанівської селищної ради увійшли ще 4 сільських ради: Бубнівська сільська рада, Курівська сільська рада, Хоптинецька сільська рада, Веселецька сільська рада [5].

Органом місцевого самоврядування ОТГ є Сатанівська селищна рада, яка забезпечує виконання політичної, економічної, соціально-культурної та екологічної функцій.

Територіальна громада розміщена на південному заході Хмельницької області Хмельницького району. Сатанівська територіальна громада межує на: півночі – з Волочиською територіальною громадою Хмельницького району, Хмельницької області; сході - з Городоцькою територіальною громадою Хмельницького району, Хмельницької області; півдні – з Чемеровецькою територіальною громадою Кам'янець-Подільського району, Хмельницької області; заході – по межі річки Збруч, з Гримайлівською територіальною громадою Чортківського району, Тернопільської області [58].

Адміністративний центр громади – Сатанів, селище, розташоване на лівому березі річки Збруч, на території національного природного парку «Подільські Товтри».

Сатанів займає центральне положення в курортній місцевості, є місцем розселення обслуговуючого персоналу курорту, центром трудового тяжіння, культурно-побутового обслуговування цілої групи сільських населених пунктів: з півночі – Сатанівка, Юринці, Покровка, зі сходу — Кам'янка, Спасівка, з півдня — Кринцілів [6].

Територія Сатанівської громади займає площу – 337,188 кв. км, що становить 31,31 % від території району та 1,63 % території області.

Найбільші землекористувачів на території громади є ТОВ «Мрія Фармінг Поділля», ТОВ «Енселко Агро», ТОВ «Аграрна компанія 2004», ТОВ «Агрофірма імені В.Д.Слободяна», ТОВ «Мрія Поділля», ТОВ «Оболонь Агро», ТОВ «Агро-Інвест-Груп» та інші, 1 приватний підприємець, а також 29 фермерських господарств. Надходження від оренди землі складають 21% надходжень до селищного бюджету. Найбільші підприємства, що діють на території Сатанівської ОТГ – ТОВ «Мрія Фармінг Поділля», Континентал «Фермез груп», ТОВ «Агрохолдинг 2012», ПП «Аграрна компанія 2004», ТОВ «Енселко Агро», ПРАТ «Об'єднання Прогрес», ДП «Ярмолинецьке лісове господарство», ДП «Санаторій «Збруч», ТОВ «Арден Палац».

На території Сатанівської ОТГ, проводять господарську діяльність: 106 юридичних осіб, в т. ч. філії, приватні, державні та комунальні установи та підприємства, фермерські господарства, тощо; 174 фізичних особи підприємці, зареєстрованих у межах громади.

У громаді працюють 64 закладів торгівлі, з них продовольчі – 28, непродовольчі – 10, змішані - 17. Аптеки – 9, з яких 5 в смт Сатанів. Закладів з обслуговування населення 35: 9 закладів громадського харчування (ресторанів – 3, кафе/бар – 6); 2 АЗС; 7 аптек, з них 5 в смт Сатанів; 2 ветеринарних аптеки; ветеринарна амбулаторія; 2 СТО; 2 автомийки; майстерня з пошиття одягу; 1 перукарня; 4 стоматологічні кабінети; 2 поштові

відділення (УкрПошта, НоваПошта); відділення ОщадБанку; студія фото послуг.

На території смт Сатанів працює щонедільний ринок продуктово-продовольчий, який налічує (в середньому) 50 торгових точок, максимальна кількість - 100, мінімальна - 30, в період карантинних обмежень - 18 продуктових точок.

У Сатанівській селищній раді в оренді у фізичних осіб знаходяться 39 земельних ділянок, площею 122,73 га. та укладено 107 договорів оренди з юридичними особами, площа земельних ділянок 1686,77 га. У 2021 році до селищного бюджету від продажу землі надійшло 7 310 088 гривень.

Найбільші підприємства, що діють на території Сатанівської ОТГ – ТДВ «Сатанівський консервний завод», ТОВ «Агрофірма імені В.Д.Слободяна», ТОВ «Агро-Інвест-Груп», ПРАТ «Об'єднання Прогрес», ТОВ «Мрія Фармінг Поділля», ПП «Курорт еко сервіс», ДП «Ярмолинецьке лісове господарство», Сатанівська ПМК №4, МП «Крок», ТОВ «Курорт еко сервіс», ТОВ СЛК «Перлина Поділля», ДП «Санаторій «Збруч», ДП «Оздоровчий комплекс «Поділля»».

Сатанівська ОТГ має в наявності містобудівні документи: генеральний план смт Сатанів, детальний план мікрорайону «Курортний», адресна схема детального плану території, Схема планування Сатанівської ОТГ, генеральні плани та плани зонування сіл Юринці, Кам'янка, Спасівка, Кринцілів, Програму забезпечення містобудівною документацією населених пунктів Сатанівської селищної ради на 2021-2022 роки, на сьогодні виготовляється Комплексний план просторового розвитку Сатанівської територіальної громади [50].

На території Сатанівської селищної ОТГ знаходиться дві пожежні частини, з яких одна діюча, збудована у 2014 році та почала повноцінно функціонувати в грудня 2014 року, на відстані 3 км від центру смт Сатанів та межує з курортом «Сатанів», повністю укомплектована та функціонує за

рахунок державних коштів. Друга пожежна частина - не функціонуюча, розміщена в смт Сатанів по вул. І.Мазепи.

Перевезення пасажирів здійснюються від автостанції «Сатанів» в приміському (2) та міжміському (53) маршрутах.

Телефонним зв'язком забезпечені всі населені пункти громади.

Послуги Інтернету надають: ПАТ «Укртелеком» (сполучення ADSL); «Інтертелеком» (сполучення CDMA); ТОВ «X-CITY»; ТзОВ «Гігател».

Станом на 01.12.2022 року в населених пунктах ОТГ проживає – 9821 осіб в 26 населених пунктах в тому числі в смт Сатанів 2170 осіб.

Як і загалом в Україні, на території ТГ смертність перевищує народжуваність. Так, станом на 01 грудня 2021 року народилося 46 дітей, а померло 188 особи, природній приріст становить -142.

Станом на 01.11.2023 року на території ТГ 311 внутрішньо-переміщених осіб.

Статевий та віковий склад населення відображає загальні демографічні тенденції як області, так і країни в цілому. Кількість жінок на 14 % перевищує кількість чоловіків.

Економічно активне населення у віці 18-59 років складає близько 45 % від загальної кількості населення, населення пенсійного віку – понад 37 відсотків.

Структура зайнятості населення: обробна промисловість – 57%, сільське господарство – 17%, охорона здоров'я – 10%, освіта – 5%, колективні, громадські, особові послуги – 3%, будівництво – 2%, торгівля – 2%, транспортний зв'язок – 1%.

Місцевий ринок праці є досить нерівномірно розподіленим щодо можливостей працевлаштування: у Сатанові відношення зайнятого населення до всього населення селища є близьким до 50%, у с. Клинове цей показник в 4 рази менший – 11%.

Кількість осіб у працездатному віці, відповідно до вікової структури населення – 5595 осіб, а офіційно зайнятих – 1819 осіб, це лише 32,51% від

працевдатного населення ОТГ. Найбільша частка зайнятих - у сфері обслуговування (понад 70%). При цьому понад 40% зайняті у медицині, 21 % зайняті в освіті, 9,5 % зайняті в торгівлі. У сфері сільського господарства зайнято понад 17% населення, з них 26% займаються фермерським господарством [50].

Частка зайнятих у промисловості трохи перевищує 8 %, з них понад 50% зайняті у харчовій промисловості, майже 40 % - це лісова та деревообробна промисловість, решта – це промисловість будівельних матеріалів.

Натомість, туристично-відпочинкова сфера, яка формує вагому частку зовнішнього іміджу Сатанова, прямим чином у структурі місцевого ринку праці представлена незначно – 3%.

Важливим джерелом фінансування розвитку ОТГ впродовж 2019-2021 років стали кошти субвенції на розвиток інфраструктури ОТГ та кошти ДФРР, які разом з власними коштами громади були основним джерелом фінансування проектів розвитку. За 2019-2021 роки виконано 96 проектів на суму – 68488,959 тис. грн. (в тому числі: за рахунок субвенції з державного бюджету на формування інфраструктури – 4159,591 тис. грн.; ДФРР – 37160,628 тис. грн.; освітньої субвенції – 7625,379 тис. грн.; обласного бюджету – 5960,251 тис. грн. та селищного бюджету – 13583,11 тис. гривень).

Важливими інструментами розвитку стали Стратегічний план розвитку Сатанівської громади до 2021 року, затверджений рішенням чотирнадцятої сесії селищної ради від 23.12.2016 року №4-14-2016 «Про Стратегічний план розвитку Сатанівської громади до 2021» та Схема просторового планування Сатанівської ОТГ.

Загальна протяжність автомобільних доріг місцевого значення загального користування, що знаходяться на території Сатанівської ОТГ, становить 219,18 км, з яких мережі з твердим покриттям 175,62 км, мережі з удосконаленим покриттям 43,56 км.; тротуарів та пішохідних доріжок з твердим покриттям 24,35 км. Загальна кількість мостів та шляхопроводів, всього – 34 од., з них: автомобільних мостів – 26 од.; пішохідних мостів – 8

одиниць. Під'їзд до курорту Сатанів забезпечує автошлях Т 2328 (довжина 5 км).

Сатанівська ОТГ розташована по ліву сторону р. Збруч Хмельницької області на території Національного Природного парку «Подільські Товтри», по праву сторону річки Національний Природний парк «Медобори» Тернопільської області, тим самим спричиняє малу навантаженість місцевості, як природоохоронна зона. Унікальний мікроклімат, рекреаційні ресурси, зокрема, наявність запаси мінеральних вод, лісів, численних водних об'єктів на базі яких створено курорт «Сатанів» [21].

На території громади є два Збручанських родовища мінеральних вод. У смт Сатанів (діюче родовище) та у с. Кам'янка (не використовується).

Послуги в сфері житлово-комунального господарства надає комунальне підприємство «Сатанівське», яке проводить обслуговування мереж водопостачання, водовідведення, поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ). озеленення, збереження усіх видів насаджень; охорону та догляд за пам'ятниками, утримання вуличного освітлення, санітарне очищення; поточний та капітальний ремонт доріг, багатоповерхових будинків. Штат КП «Сатанівське» складає – 19 осіб.

Промисловий комплекс громади представлений харчовою, будівельною та електроенергетичною галузями. Основу промислового комплексу громади складають підприємства, серед яких слід виділити:

- ТДВ «Сатанівський консервний завод», де виробляють томатний соус, зелений горошок, м'ясні та рибні консерви, кабачкову ікру, консервовані огірки, кабачки, морквяний сік тощо. Завод працює під замовлення. На українсько-польській лінії для виробництва натуральних продуктів використовується вітчизняна сировина.

- На базі ТОВ «Агрофірма ім.В.Д.Слободяна» в с.Іванківці працює плодоконсервний завод, тваринницька ферма, а також хлібопекарня та млин.

Підприємства переробної промисловості діяльність яких пов'язана, в першу чергу, із переробкою сільськогосподарської сировини, джерела

надходження якої, у більшості випадків, розміщені безпосередньо в межах громади та на сусідніх із нею територіях.

- Розлив мінеральної води ТОВ «Сатанівські води», ТОВ «Сатанівське», ТОВ «Збручанські джерела».

- Будівництво житлових та нежитлових будівель – Сатанівська орендна пересувна механізована колона №4 (Сатанівська ПМК №4) та мале підприємство «Крок».

- Мала гідроелектростанція – ТзОВ «Сатанів ГІДРО».

Відділ соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю, надає групу послуг, а саме соціальний супровід, соціальна адаптація, соціальна інтеграція та реінтеграція, консультування, представництво інтересів, посередництво (медіація), соціальна профілактика, послуга з працевлаштування та інформування.

Станом на 2023 рік в Сатанівській територіальній громаді функціонує Центр надання соціальних послуг (ЦНСП), створений рішенням Сатанівської селищної ради №5/41-2019 від 16 травня 2019 року, відкритий 02 серпня 2019 року.

В ЦНСП діє два відділення, а саме: відділення соціальної допомоги вдома та відділення організації надання адресної натуральної допомоги.

В ЦНСП Сатанівської селищної ради запроваджені такі державні стандарти соціальних послуг, як: догляд вдома, натуральна допомога та послуга фізичної реабілітації. Вони надаються у відділенні організації надання адресної натуральної допомоги.

Для задоволення культурних потреб у громаді діє 10 бібліотек та 10 будинків культури.

Мережа медичних закладів ОТГ представлена Центром первинної медико-санітарної допомоги (далі – ЦПМСД) в смт Сатанів, трьома медичними амбулаторіями загальної практики-сімейної медицини (АЗПСМ) та 11 фельдшерськими пунктами (ФП).

Основним пріоритетом системи охорони здоров'я в Сатанівській ОТГ залишається забезпеченість жителів ОТГ вчасною і професійною медичною допомогою. Забезпеченість закладів охорони здоров'я автомобілями для надання швидкої невідкладної допомоги є недостатньою. Також є проблема незадовільної матеріально-технічної оснащеності, насамперед ЦПМСД та АЗПМС, що зменшує можливість надання повноцінної медичної допомоги.

2.2. Оцінка рівня виконання стратегічних та програмних документів розвитку територіальної громади

Стратегічний план розвитку Сатанівської громади до 2021 року, затверджений рішенням чотирнадцятої сесії селищної ради від 23.12.2016 року №4-14-2016 «Про Стратегічний план розвитку Сатанівської громади до 2021».

Планом (програмою) соціально-економічного розвитку Сатанівської селищної ради об'єднаної територіальної громади на 2019-2021 роки визначено цілі та завдання соціальної, економічної та культурної політики селищної ради. Програма передбачає: розбудова сучасної системи життєзабезпечення мешканців селища і сіл (водогони, дороги, вуличне освітлення, інша інженерна інфраструктура, енергозбереження та енергоефективність); підвищення якості надання населенню адміністративних і соціальних послуг; створення комфортного бізнес-середовища та сприяння розвитку соціально відповідального підприємництва, що створює нові робочі місця, стимулює самозанятість населення; розвиток і збереження людського капіталу через забезпечення максимально доступних і якісних стандартів розвитку дітей, освіти, просвіти населення, підтримки фізкультурного руху, формування якісної первинної ланки надання медичної допомоги; покращення використання наявних ресурсів і підвищення конкурентоздатності товарів та послуг, що продукуються в громаді [28].

У 2019 році реалізовано: за кошти Державного фонду регіонального розвитку:

1 проєкт загальною вартістю – 40853,992 тис. грн., а саме 13984,982 тис. грн. кошти ДФРР, 4321,943 тис. грн. – місцевий бюджет (2018 – 1331,782 тис. грн.; 2019 – 2990,161 тис. грн.); 1 проєкт, загальною вартістю – 2648,91 тис. грн., за кошти субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури ОТГ – 2431,1 тис. грн. та у співфінансуванні з селищного бюджету в сумі – 217,81 тис. грн.; 1 проєкт загальною кошторисною вартістю – 3496,278 тис. грн. за кошти субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на будівництво мультифункціональних майданчиків для занять ігровими видами спорту, витрачено – 1728,491 тис. грн.; 1 проєкт за залишкові кошти освітньої субвенції, вартістю – 1848,0 тис. грн.; 1 проєкт за кошти субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення якості освіти на надання послуг з доступу до Інтернету – 285,525 тис. грн.; 3 проєкти за кошти субвенції з місцевого бюджету за рахунок залишку коштів освітньої субвенції, що утворився на початок бюджетного періоду, на оснащення закладів загальної середньої освіти засобами навчання та обладнання для кабінетів природничо-математичних предметів в сумі 500,0 тис. грн. у співфінансуванні з селищного бюджету (залишок освітньої субвенції) – 54,581 тис. грн.; 4 проєкти за кошти субвенції з місцевого бюджету на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» з державного бюджету – 223,095 тис. грн.; 1 проєкт за рахунок коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів, спрямованих на розвиток системи охорони здоров'я у сільській місцевості зі співфінансування з місцевого бюджету; 3 проєкти з обласного бюджету на виконання заходів Програми «Питна вода Хмельниччини» на 2008-2020 роки, загальною вартістю – 4053,415 тис. гривень.

Профінансовано 1 проєкт, загальною вартістю – 419,080 тис. грн., з них 219,860 тис. грн. грантові кошти (позабюджетні кошти).

У 2020 році реалізовано проєкти за кошти державного та обласного бюджетів:

- 2 проекти в межах програми Президента України “Велике будівництво”, загальні кошторисні вартості проектів 44350,27 тис. грн., з них у 2020 році профінансовано 24195,908 тис. грн. (реконструкція ЗОШ смт Сатанів у 2020 році профінансовано 21824,09 тис. грн., в т. ч.: за кошти з Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) – 19452,272 тис. грн. та у співфінансуванні за кошти селищного бюджету – 2371,818 тис. грн.; реконструкція мультифункціонального спортивного майданчика смт Сатанів у 2020 році профінансовано – 1629,467 тис. грн. з селищного бюджету); за кошти залишку освітньої субвенції 2019 року 1 проект – 588,0 тис. грн.;

- 2 проекти за кошти субвенції з місцевого бюджету на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» з державного бюджету – 135,448 тис. грн.;

- 1 проект за кошти державного бюджету, відповідно до розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.11.2019 року №1106-р «Деякі питання використання у 2019 році освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам» було розподілено резерв освітньої субвенції та нерозподілені видатки освітньої субвенції для територій Донецької та Луганської областей, на яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, між місцевими бюджетами за бюджетною програмою 2211190 «Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам» на придбання кухонного обладнання для їдальні ЗОШ смт Сатанів – 1374,875 тис. грн., в т. ч. 1263,512 тис. грн. та співфінансування з селищного бюджету – 111,363 тис. грн.;

- 1 проект за рахунок коштів державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу в рамках Програми регіонального розвитку «Розвиток туризму» на створення туристично-інформаційного центру – 1101,458 тис. грн.; 2 проекти з обласного бюджету на виконання заходів Програми «Питна вода Хмельниччини» на 2008-2020 роки, загальною вартістю – 1906,836 тис. грн.;

- 1 проєкт в межах проєкту та ефективної правоохоронної діяльності поліцейського офіцера Сатанівської ТГ отримано новий службовий автомобіль Renault Duster;

- 1 проєкт за рахунок коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів, спрямованих на розвиток системи охорони здоров'я у сільській місцевості зі співфінансуванням з місцевого бюджету - отримано новий автомобіль Renault Duster для Іванковецької амбулаторії загальної практики/сімейної медицини.

Громада отримала підтримку 2 грантових проєктів, загальною вартістю – 27,93 тис. грн., з них 119,33 тис. грн. грантова фінансова підтримка.

Виконання проєктів дозволило суттєво покращити інфраструктуру та соціальні умови громади.

Загальна протяжність мереж зовнішнього освітлення населених пунктів – всього, 126,8 км, з них: кабельні мережі – 12,9 км; повітряні мережі – 113,9 км. Кількість світлоточок за типами джерел світла – всього, 1172 шт., з них: лампи розжарювання – 52 шт.; компактні люмінесцентні – 694 шт.; світлодіодні джерела світла – 426 штук.

Кількість спожитої електроенергії – всього, 107,7 тис. кВт/год; витрати на електроенергію, спожиту на зовнішнє освітлення, 343,644 тис. гривень. Обсяги виконаних робіт, 207,3 тис. гривень.

Впродовж 2019 року продовжувалась робота з розширення мережі освітлених вулиць. Виконано поточний ремонт мереж зовнішнього освітлення вулиць в смт Сатанів, селах Клинове, Іванківці, всього – 9 проєктів. Загальна вартість робіт склала – 886,783 тис. грн.:

У 2020 році виконано поточний ремонт мереж зовнішнього освітлення вулиць в смт Сатанів, селах Клинове, Іванківці, Спасівка всього – 15 проєктів (125 світильників з енергозберігаючими лампами, 16 ЛЕД світильників, та 1 точковий), загальною вартістю – 599,766 тис. грн.

Витрати на електроенергію спожиту у 2021 році на зовнішнє освітлення, становлять, 462,363 тис. грн., що становить 92,47 % виконання запланованих асигнувань.

У 2021 році виконано поточний ремонт мереж зовнішнього освітлення вулиць в смт Сатанів, селах Іванківці, Сатанівка, Олександрівка, Зверхівці, Юринці, Кам'янка, Куманів всього – 10 проєктів (105 світильників з енергозберігаючими лампами, 26 ЛЕД світильників.

Загальна протяжність вулично-дорожньої мережі, всього – 141,7 км, площею 567 тис. м², з них: мережі з твердим покриттям 71,8 км, 287 тис. м²; мережі з удосконаленим покриттям 21,7 км, 86 тис. м²; тротуарів та пішохідних доріжок з твердим покриттям 14,35 км, 17,3 тис. м². Загальна кількість мостів та шляхопроводів, всього – 19 од., з них: автомобільних мостів – 12 од.; пішохідних мостів – 7 одиниць.

У 2019 році проведено засипку ям по вулицях і провулках громади білим вапняковим щебенем в кількості 3880,85 м.куб., вартістю 1342,161 тис. гривень.

За кошти обласного бюджету служби місцевих автомобільних доріг, виконано капітальний ремонт 1 км дороги в с. Клинове.

Поточно відремонтовано частину дороги по вул. Бузкова смт Сатанів, площею – 300 м², асфальтобетонне покриття.

У 2020 році проведено засипку ям по вулицях і провулках громади білим вапняковим щебенем в кількості 20 408,3 м.куб., вартістю 1 224,5 тис. гривень.

За кошти обласного бюджету служби місцевих автомобільних доріг, виконано капітальний ремонт 4,2 км дороги в с. Клинове.

За програмою Президента «Велике будівництво» здійснено поточний середній ремонт автомобільної дороги Р-48 Кам'янець-Подільський – Сатанів – Війтівці – Білогір'я.

Будівництво пішохідної доріжки в відпочинковій зоні смт Сатанів Городоцького району Хмельницької області – 1 730,0 тис. грн., виготовлення проєктно-кошторисної документації – 49,9 тис. гривень.

Виготовлення проєктної документації – Схема організації дорожнього руху об'їзду великовантажними та великогабаритними автомобілями вулиці Бузкової в смт Сатанів Городоцького району Хмельницької області – 8,595 тис. гривень.

У 2021 році проведено засипку ям по вулицях і провулках громади білим вапняковим щебенем в кількості 3 318,88 тонн.

За програмою Президента «Велике будівництво» здійснено поточний середній ремонт автомобільної дороги Р-48 Кам'янець-Подільський – Сатанів – Війтівці – Білогір'я.

Будівництво пішохідної доріжки в відпочинковій зоні смт Сатанів Городоцького району Хмельницької області – 1730,0 тис. грн., виготовлення проєктно-кошторисної документації – 49,9 тис. гривень.

На території Сатанівської ОТГ діє 5 полігони твердих побутових відходів, що знаходяться в населених пунктах Сатанів, Іванківці (3) та Клинове. Обслуговуються комунальним підприємством «Сатанівське».

У 2019 році збирання та перевезення твердих побутових відходів (ТПВ) по Сатанівській ОТГ організовано КП «Сатанівське». Обсяг зібраних та перевезених змішаних ТПВ становить – 2 689,0 м³, 662,0 т; обсяги надходження на перероблення та/або утилізацію 3 072 м³, 754 т.

Для вивезення твердих побутових відходів з населених пунктів громади до полігонів придбано сміттєвоз на базі Ford (об'єм 15 м³), вартістю – 2648,910 тис. грн., з них: за кошти субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури ОТГ – 2431,1 тис. грн. селищний бюджет – 217,81 тис. гривень.

Придбано 10 євроконтейнерів для смт Сатанів, вартість яких склала – 24 тис. гривень.

У 2020 році збирання та перевезення твердих побутових відходів (ТПВ) по Сатанівській ОТГ організовано КП «Сатанівське». Обсяг зібраних та перевезених змішаних ТПВ становить – 2 208,0 м³, 508,0 т; обсяги надходження на перероблення та/або утилізацію 2208 м³, 508 т. Захоронення

змішаних ТПВ від інших підприємств. Обсяг надходження на перероблення та/або утилізацію змішаних ТПВ становить – 2 411,0 м³, 548,0 т; обсяги захоронення на полігоні (звалищі) 2 411 м³, 548 т.

У 2021 році збирання та перевезення твердих побутових відходів (ТПВ) по Сатанівській ОТГ організовано КП «Сатанівське». Обсяг зібраних та перевезених змішаних ТПВ становить – 1 989 м³, 375,2 т; обсяги надходження на перероблення та/або утилізацію 1989 м³, 375,2 т.

Середній затверджений тариф на поводження з ТПВ (включаючи витрати на збирання, перевезення, переробку, утилізацію та захоронення) становить 126,07 грн за м³ – вивіз сміття та 22,44 грн за м³ – захоронення.

Протяжність мереж водопостачання в ОТГ становить 116,915 км, в т.ч. за 2019 рік становить – 9,742 кілометри. За 2016-2019 роки побудовано 58,797 км водопровідних мереж, що становить 50% від загальної протяжності.

У 2019 році з метою забезпеченню населення громади якісною питною водою реалізовано 7 проєктів, загальною вартістю – 4 581,337 тис. грн., з них 3 виконанні за рахунок обласного бюджету (Програма «Питна вода Хмельниччини» на 2008-2020 роки), загальною вартістю – 4 053,415 тис. грн.

На оплату послуг для забезпечення діяльності водопровідно-каналізаційного господарства у 2020 році витрачено 131,297 тис. грн., що становить 99,54 % виконання запланованих асигнувань.

У 2020 році з метою забезпеченню населення громади якісною питною водою реалізовано 2 проєкти за рахунок обласного бюджету (Програма «Питна вода Хмельниччини» на 2008-2020 роки), загальною вартістю – 1 906,836 тис. грн.

На оплату послуг для забезпечення діяльності водопровідно-каналізаційного господарства у 2021 році витрачено 131,297 тис. грн., що становить 99,54 % виконання запланованих асигнувань.

Впродовж 2019 року Сатанівська селищна рада перебувала в активній фазі реалізації проєкту «Створення Центру надання адміністративних послуг в Сатанівській ОТГ» в рамках Першого раунду Фази впровадження з

модернізації та створення ЦНАП за підтримки Програми «U-LEAD з Європою». В рамках проєкту надавалася інституційна та матеріально-технічна допомога у створенні ЦНАП та двох віддалених робочих місць (ВРМ) в селах Клинове та Іванківці.

22 листопада 2019 року відбулося відкриття Центру надання адміністративних послуг, який обслуговуватимуть мешканців та представників бізнесу Сатанівської ОТГ. Місцезнаходження ЦНАП: буд.5, вул. І. Мазепи, смт Сатанів. До переліку послуг входять 110 послуг, зокрема з реєстрація нерухомого майна, реєстрація юридичних та фізичних осіб підприємців, реєстрація місця проживання, пенсійне забезпечення, будівельно-технічне інвентаризації, прийом та видача документів, зокрема із земельних питань [50].

У 2019 році Сатанівська ТГ стала однією з перших громад Хмельницької області, яка подала заявку на проєкт «Поліцейський офіцер громади», який стартував на Хмельниччині, направлений на реформування сектору публічної безпеки Національної поліції.

У 2020 році для матеріально-технічного забезпечення, відповідно до умов проєкту Сатанівська селищна рада придбала (нагрудну камеру "Body camera Protect R-04" – 5,0 тис. грн., холодильник PRIME 1421 MC – 4,4 тис. грн., мікрохвильову піч, електричний чайник) та передала у користування принтер і ноутбук.

Станом на 2021 рік в Сатанівській територіальній громаді функціонує Центр надання соціальних послуг (ЦНСП), створений рішенням Сатанівської селищної ради №5/41-2019 від 16 травня 2019 року, відкритий 02 серпня 2019 року.

В ЦНСП діє два відділення, а саме: відділення соціальної допомоги вдома та відділення організації надання адресної натуральної допомоги.

Для задоволення культурних потреб у громаді діє 6 бібліотеки та 6 будинків культури. Кількість працівників культури ОТГ – з них: працівників культурного типу – 8, бібліотекарів – 7, технічний працівник – 1. У 2019 році

на забезпечення діяльності бібліотек витрачено – 560,739 тис. грн. (% виконання – 82,32 %), на забезпечення діяльності будинків культури, клубів – 780,759 тис. грн. (% виконання – 76,87 %), на інші заходи в галузі культури і мистецтв – 30,2 тис. гривень.

Впродовж 2020 року у сфері культури виконано 2 проєкти, загальною вартістю 534,287 тис. грн.

Впродовж 2021 року у сфері культури виконано 3 проєкти, загальною вартістю 1093,1 тис. грн.

В Сатанівській територіальній громаді у 2020 році вперше було запроваджено ініціативу – Бюджет участі (далі – БУ). Сесією селищної ради затверджено цільову Програму та Положення «Бюджет участі в Сатанівській селищній раді об'єднаній територіальній громаді на 2020-2022 роки» (далі – Програма), рішення сесії від 20.12.2019 р. №5-3/50-2019. На пілотне впровадження ініціативи у 2020 році Сатанівська селищна рада виділила 200 000 грн (40 000 грн на 1 проєкт).

РОЗДІЛ 3

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ САТАНІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1. Організаційно-економічний механізм формування стратегії розвитку територіальної громади

Організаційні та економічні інструменти в системі організаційно-економічного механізму тісно пов'язані з адміністративно-правовими інструментами. В процесі здійснення організаційно-економічного механізму на рівні держави, організаційна частина здійснюється через реалізацію повноважень Президента України, Верховної Рада України, Кабінету Міністрів України, міністерств і відомств, регіональної влади та органів місцевого самоврядування. Усі перераховані органи використовують у своїй діяльності організаційні та економічні інструменти, що дають змогу впорядкувати адміністративно-територіальний устрій, розмежувати роботу органів влади, забезпечити їх необхідними ресурсами та встановити систему контролю, як елемент відповідальності цих влади [40].

Організаційний механізм – це сукупність управлінських взаємозв'язків, які виникають між елементами системи в процесі управління. Він пов'язаний з дією економічних законів, принципів та закономірностей, виступає основою та засобом досягнення запланованих результатів. Організаційний механізм визначається системою прийомів і методів формування та регулювання відносин об'єктів із зовнішнім і внутрішнім середовищем, створює умови для задоволення інтересів та соціальних потреб споживачів. На відміну від організаційного, економічний механізм являє собою систему економічних методів, це комплекс взаємопов'язаних впорядкованих заходів, які реалізуються різними методами та забезпечують раціональний перебіг економічних процесів [4].

Тому з урахуванням загальноприйнятої системи інструментів розвитку спроможних територіальних громад можна виділити групу інструментів (організаційні, адміністративно-правові, законодавчі, економічні, організаційно-економічні інструменти), які мають забезпечувати організаційну та економічну складову частини формування організаційно-економічного механізму, спрямованого на ефективне управління відповідною територією. Основою для формування організаційно-економічного механізму є дотримання принципів конституційності та законності; добровільності; економічної ефективності; державної підтримки; повсюдності місцевого самоврядування; прозорості та відкритості; відповідальності [43].

Усі ці інструменти знаходять своє відображення в процесі формування стратегії розвитку регіонів.

Стратегія розвитку громади є одним з основних документів, що визначає в якому напрямку буде розвитатись громада та описує головні шляхи та засоби для досягнення визначених цілей. Стратегія дає громададам чітке бачення свого майбутнього, визначає що потрібно для цього зробити та де знайти ресурси, це, так званий план дій, на шляху до розвитку. Стратегія розвитку – це визначення майбутнього до якого прагне громада [48].

Застосування організаційно-економічного механізму до формування стратегії розвитку можна прослідкувати і у Сатанівській громаді.

Важливими конкурентними перевагами Сатанівської ОТГ в таких напрямках як екологічний, соціальний, економічний, культурний є:

- наявність цінних бальнеологічних ресурсів та об'єктів історичної спадщини державного та міжнародного значення [34];
- природно-географічне розташування в межах Національного природного парку «Подільські Товтри»;
- надзвичайно вигідне історико-географічне положення на межі Хмельницької та Тернопільської областей. Тут, в радіусі до 50 км від Сатанова, розташовані малі міста, що виникли в XI-XVI ст. і мають статус історичних: Волочиськ, Городок (Хмельницька область), Копичинці, Скалат, Тереховля,

Хоростків (Тернопільська область). В них збереглися в різному стані придатності старовинні палаци, замки, фортеці, культові споруди та інші визначні історико-архітектурні об'єкти, пам'ятки культури, починаючи з III-II тисячоліть до н.е. [52].

Враховуючи загальносвітові тенденції прискореного розвитку різноманітних видів туристичної діяльності, всі ці фактори мають сприяти нарощуванню інвестиційної привабливості Сатанівської ОТГ та прилеглих територій. Тому доцільно формування на розглянутих територіях багатоцентричного туристичного кластеру. Відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики», ця територія може розглядатись як мікрорегіон – сукупність територіальних громад, що мають спільні проблеми розвитку. Одним з основних джерел фінансування цього кластеру може бути Державний фонд регіонального розвитку. Правовою основою формування вказаного утворення є Закон України «Про співробітництво територіальних громад» [12].

Ексклюзивна роль Сатанова як одного з центрів цього кластера – розвиток (наряду з іншими видами туристичної діяльності) курортно-лікувального туризму.

Головні ресурси Сатанова пов'язані з мінеральною водою Збручанська та мальовничою природою Подільських Товтр, а також тим, що створили наші пращури – давні кургани, залишки фортифікаційних та культових споруд, міфи та легенди. Ці ресурси були певним чином досліджені та описані при проведенні соціально-економічного аналізу Хмельницької області ще в 2010 році і визначені важливими та перспективними ресурсами розвитку Хмельниччини, що зафіксовано у Стратегії розвитку області на період до 2027 року. Проте, ці ресурси сьогодні не є готовими для їх повноцінного включення у економічне зростання. Для їх повноцінної активації потрібна напружена та системна робота різних суб'єктів місцевого та регіонального розвитку.

Потенційною економічною нішею у сфері туризму: його базою є значна кількість історичних пам'яток на території громади (пізнавальний туризм,

подієвий туризм), екологічно чиста та водночас унікальна за мальовничістю територія Національного природного парку «Подільські Товтри» (екотуризм, зелений туризм), лікувальний комплекс, що є на завершальній стадії будівництва [52].

Найбільшими санаторно-курортними комплексами курорту «Сатанів» на сьогодні є Санаторно-лікувальний комплекс «Перлина Поділля» – 194 місць, ТОВ ОСК «Сонячний прованс» – 80, ДП «Санаторій «Збруч» – 105, Оздоровчий комплекс «Поділля» – 60, ТОВ «АКВА-ВІТА Жива-Вода» – 36, Реабілітаційний центр УМВД України «Південний Буг» – 30, туристичний кемпінг «Олімп» – 19. Також в наявності є 4 бази відпочинку, які можуть працювати в готельному режимі, місткістю – 10-15 чоловік.

На початку 2022 року введено в експлуатацію повнофункціональний санаторій «Арден Палац», в проєкті якого закладено одночасне перебування 1200 осіб.

У 2021 році було відкрито Реабілітаційний центр «Парк хижаків Арден» в якому:

- Забезпечення умов життя тварин, які відповідають їх біологічним, видовим та індивідуальним особливостям;
- Забезпечення умов життя тварин, які повинні задовольняти їх природні потреби в їжі, воді, сні, рухах, контактах із собі подібними, у природній активності та інші потреби;
- Забезпечення достатнього простору, належних умов відповідно до видових та індивідуальних особливостей;

Найбільшу увагу економіці громади слід звернути на розвиток малого та середнього бізнесу, як обслуговуючого кластера курортної мережі, тому ключовим завданням громади є розвиток інфраструктури підтримки бізнесу.

Сільські території мають великий потенціал щодо залучення інвестицій та включення в економіку громади, зокрема, у сектор виробництва та переробки екологічної сільськогосподарської продукції. Необхідним є створення виробничих цехів для глибокої переробки сільськогосподарської

продукції, зокрема з агрофірмою ім. В. Д. Слободяна (с. Іванківці), де вже діє плодоконсервний цех.

SWOT-аналіз ОТГ проведено на основі матеріалів соціально-економічного стану Сатанівської ТГ. На основі SWOT-аналізу здійснюється ідентифікація проблем та вибір пріоритетних напрямків розвитку громади в 2022 році.

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз стану соціально-економічного розвитку Сатанівської ТГ

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Наявність Збручанського родовища мінеральних вод і функціонування на його базі Державного курорту Сатанів.</p> <p>Належність частини території громади до потужного лікувально-рекреаційного ресурсу Національного Парку Подільські Товтри, з його цілющим мікрокліматом.</p> <p>Проведення реконструкції раніше діючих і будівництво санаторію «Арден Палац» (п'ять зірок плюс) з сучасним діагностично-лікувальним центром (інвестор).</p> <p>Наявність значної кількості пам'яток архітектурної, історико-культурної спадщини, в тому числі чотирьох – національного значення.</p> <p>Низьке екологічне навантаження, наявність великих природоохоронних територій.</p> <p>Наявність плодоконсервного заводу та досвід кластеризації виробництва сировини для його потреб.</p> <p>Значні запаси земель, в першу чергу сільськогосподарського призначення.</p>	<p>Відсутність у деяких населених пунктах інфраструктури водопостачання та водовідведення, або потреби в її реконструкції.</p> <p>Недостатня, а де інде відсутня належна дорожня інфраструктура.</p> <p>Відсутність залізничного сполучення та близько розташованого аеропорту.</p> <p>Високий рівень безробіття.</p> <p>Міграція, виїзд в першу чергу молоді в пошуках роботи.</p> <p>Відсутність коштів у бюджеті ТГ для фінансування важливих для громади проектів, що створюють передумови для економічного розвитку території та фінансування її соціально-культурних потреб.</p> <p>Недосконала структура виробництва продукції. Сільгоспвиробниками, недостатній рівень розвитку овочівництва, тваринництва.</p> <p>Нерозвиненість ринку збути деяких видів сільськогосподарської продукції.</p>
Можливості	Загрози
<p>Готовність інвестора побудувати (наявний проект) на території ОТГ сучасний спортивно-відпочинковий центр, де буде створено орієнтовно 800 робочих місць.</p> <p>Збільшення зайнятості населення у сфері послуг.</p> <p>Зростання попиту на якісні оздоровчо-відпочинкові послуги, що стимулюватиме: зайнятість населення, розвиток малаго бізнесу в секторах торгівлі, супутніх послуг, туристичного бізнесу, а також туризму.</p>	<p>Відсутність на території ТГ електроінженерних комунікацій достатньої потужності.</p> <p>Нестабільність національної валюти.</p> <p>Відсутність прозорих механізмів закупівлі послуг з оздоровлення за бюджетні кошти.</p> <p>Нестимулююче нестабільне правове регулювання ведення підприємницької діяльності та інвестування, в першу чергу в частині правозастосовчої практики.</p> <p>Недостатня мотивація незанятого населення до працевлаштування.</p>

<p>Зменшення запасів чистої питної води в Україні та Європі підтримуватиме попит на мінеральні води.</p> <p>Реалізація реформ в країні; спрощення ведення бізнесу, економічно доступні кредити, спрощене адміністрування податків і стимулююче податкове навантаження на бізнес в першу чергу малий.</p> <p>Наявність непрацюючого/безробітного населення, що шукає роботу.</p>	
---	--

Примітка. Складено автором.

Порівняльні переваги (визначені в результаті аналізу сильних сторін і можливостей):

- Громада може стати центром одного з конкурентних курортнополісів України. Сильною стороною, що сприяє реалізації такої можливості є те, що частина території ТГ належить до потужного лікувально-рекреаційного ресурсу Національного парку «Подільські Товтри» з його цілющим мікрокліматом, де наявне Збручанське родовище мінеральних вод.

- Політичне та економічне зближення України і ЄС та пов'язане з цим пожвавлення інвестиційного середовища зможуть активізувати процес залучення зовнішніх інвестицій в економіку Сатанівської громади, спираючись на цілу низку сильних сторін громади, таких як інвестиційна привабливість (у порівнянні з іншими регіонами).

- Можливість значно наростити кількість робочих місць і збільшити надходження до місцевого бюджету. Сильними сторонами, що підтримують таку можливість ТГ є наявність на її території Державного курорту Сатанів, де йде будівництво санаторію «Арден Палац» з потужним лікувально діагностичним центром та готовність підприємства «Арден Скайн» побудувати сучасний відпочинковий центр на території ТГ.

- Громада володіє значним туристичним та рекреаційним потенціалом, має збережені об'єкти архітектури, історико-культурна спадщина, природні ресурси, національні, релігійні, культурні традиції. Практично вся територія громади є екологічно чистою. Ці сильні сторони

можуть бути використані для подальшого розвитку сільського, зеленого, культурного, світоглядного туризму.

- Можливість суттєвого збільшення кількості підприємницьких структур і самозайнятого населення в секторі надання послуг населенню і відпочиваючим, підвищення якості послуг на виробництві продуктів харчування, зокрема, для потреб курорту та її переробки. Сильною стороною, що підтримує реалізацію цієї можливості є розбудова курорту та будівництво спортивно-відпочинкового центру.

Виклики (визначені в результаті аналізу слабких сторін і можливостей):

- Пожвавлення інвестиційного середовища та залучення зовнішніх інвестицій в економіку Сатанівської ТГ сприятиме зменшенню впливу таких слабких сторін регіону, як низька диверсифікація промисловості, технологічна відсталість промисловості, в т.ч. висока енергоємність, а також зменшити відтік трудових ресурсів за межі громади та збільшити рівень зайнятості.

- Процес децентралізації влади, проведення адмінреформи прогнозовано призведе до зростання бюджетної самостійності громади та зможе зменшити такі слабкі сторони, як недостатній розвиток дорожньої, інженерної інфраструктури, високий ступінь зносу житлово-комунального господарства, недостатність забезпечення якісною питною водою окремих територій та незадовільний стан поводження з відходами.

- Покращення бізнес-клімату в Україні прогнозовано призведе до розвитку малого та середнього бізнесу в Сатанівській громаді та пов'язаного з цим створення нових робочих місць та зупинки відтоку працездатного населення за межі територіальної громади.

Ризики (визначені в результаті аналізу слабких сторін і загроз).

- Уповільнення введення у експлуатацію та початку будівництва оздоровчо-відпочинкових закладів, через не стимулююче нестабільне правове регулювання ведення підприємницької діяльності та інвестування, в першу чергу в частині правозастосовчої практики, що загрожує створенню нових робочих місць і наповненню місцевого бюджету.

- Висока трудова міграція населення, відтік інтелектуальних ресурсів за межі громади може призвести до нестачі трудових ресурсів.
- Відсутність на території ТГ електроінженерних комунікацій достатньої потужності є загрозою для реалізації інвестором проекту будівництва спортивно-відпочинкового комплексу.
- Виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру є значним потенційним ризиком.

На даний момент можливі три сценарії розвитку громади:

- 1) реалістичний – громада розвиватиметься в запланованих рамках за умови стабільності зовнішніх чинників;
- 2) оптимістичний – громада розвиватиметься прискореними темпами за умови виконання всіх заходів у рамках реформи децентралізації влади та політичної стабільності;
- 3) песимістичний — значне зниження темпів розвитку суспільства внаслідок зростання економічної та політичної нестабільності в країні.

Для економічного та соціального зростання Сатанівської ТГ необхідно докласти максимум зусиль для ефективного використання сильних сторін громади – розвиток сільського господарства, індустрії туризму тощо – та впливу слабких – ремонт доріг, створення сприятливий інвестиційний клімат, підвищення інформованості населення.

Можливості та ризики пов'язані із зовнішніми факторами, на які навряд чи можна вплинути на мікроекономічному рівні. Проте, оскільки ці чинники мають значний вплив на розвиток громади, важливо оперативно відстежувати їх зміни та вносити необхідні корективи до плану розвитку громади з метою мінімізації їх наслідків [33].

Досяжні цілі, на які варто орієнтуватися при розробці стратегії розвитку Сатанівської громади:

- 1) Розвиток сучасної системи життєзабезпечення жителів сіл та міст (водогони, дороги, вуличне освітлення, інша технічна інфраструктура, енергозбереження та енергоефективність);

2) Підвищення якості надання адміністративних та соціальних послуг населенню;

3) Створення сприятливого бізнес-середовища та сприяння розвитку соціально відповідального підприємництва, створенню нових робочих місць та стимулюванню самозайнятості населення;

4) Розвиток і збереження людського капіталу шляхом забезпечення максимально доступних і якісних стандартів розвитку, освіти дітей, освіти населення, підтримки спортивного руху, формування якісної первинної ланки надання медичної допомоги;

5) Покращення використання наявних ресурсів і підвищення конкурентоспроможності товарів і послуг, вироблених у Співтоваристві.

Ці цілі узагальнюють усі першочергові потреби розвитку громади та є орієнтирами розвитку не лише на найближчу, а й на довгострокову перспективу.

Сатановська ТГ долучилася до процесу розробки інвестиційних проектів, які можуть реалізовуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку, державної субвенції на розвиток інфраструктури ТГ, міжнародної технічної допомоги та інших джерел фінансування. Тому основні зусилля суспільства за активної участі депутатського корпусу та громадськості зосереджені на вирішенні соціально-економічних проблем та покращенні місцевої інфраструктури шляхом фінансування цільових промислових програм. Акумуляування коштів Державного фонду регіонального розвитку, державної субвенції на соціально-економічний розвиток територій, залучення міжнародної технічної допомоги, спонсорства та інших фінансових ресурсів, не заборонених законодавством [37].

В умовах обмеженості ресурсів основним завданням є визначення пріоритетних цілей у розподілі бюджетних коштів, залучення коштів із можливих джерел фінансування та жорсткий контроль за їх цільовим та ефективним використанням. А досягнення цих цілей можливе за умов програмно-цільового методу бюджетного планування. В сучасних умовах

децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування реалізація інвестиційних проєктів стала ефективним інструментом місцевого розвитку. Тому проєктна діяльність набуває все більшого значення як спосіб розвитку творчих навичок та професійних знань у ТГ [60].

Реалізація стратегії розвитку Сатанівської об'єднаної територіальної громади здійснюється шляхом фінансування з наступних джерел:

1. Ресурси державного бюджету, у тому числі шляхом надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на розвиток інфраструктури об'єднаних органів місцевого самоврядування.

2. Кошти Державного фонду регіонального розвитку.

3. Ресурси місцевого бюджету.

4. Інші джерела фінансування, у тому числі міжнародна технічна допомога.

Таким чином, об'єднаним територіальним громадам, для ефективного управління власними територіями для раціонального використання коштів з бюджету громади і Державного фонду раціонального розвитку, необхідно чітко розуміти на що саме мають бути спрямовані ці кошти. Для розвитку громад важливо щоб кошти використовувались максимально ефективно із утворенням нових можливостей для громад. Успішними стають ті регіони та громади, які вдало розвивають власну внутрішню спроможність та поліпшують ті внутрішні умови, що впливають на інвестиції та підтримують їх. Щоб кошти використовувались для зростання, варто зайнятися стратегічним плануванням розвитку об'єднаної територіальної громади.

3.2 Розробка Проєкту стратегії розвитку Сатанівської територіальної громади до 2027 року

Державна регіональна політика є важливим елементом державної політики, яка спрямована на зміцнення конкурентоспроможності економіки,

підвищення рівня добробуту населення та сприяння інтеграції їх простору [11].

Радянський політичний підхід до територіального планування був цілком орієнтований на потреби індустріального господарства. Результатом цього є те, що пострадянські поселення досі не можуть забезпечити своїх мешканців комфортними умовами проживання.

Такі поселення значною мірою втратили свої історичні центри, а рівень розвитку культури, відпочинку та інфраструктури в них залишається недостатнім.

Сьогодні європейський підхід до стратегічного бачення розвитку території полягає у забезпеченні гідних умов та високих стандартів якості життя мешканців громади та спрямуванні зусиль і ресурсів на розвиток у всіх членів територіальної громади почуття належності до єдиної громади, яка несе спільну відповідальність за розвиток території та дбає про безпеку та безпеку території. рівні можливості для всіх мешканців [18].

Потужна, об'єднана місцева влада має стати базовим елементом ефективного управління в Україні.

Стратегія об'єднаної територіальної громади села Сатанівська розроблена спільно з ГО «Інститут громадянського суспільства».

На етапі заснування сатанинська спільнота зіткнулася з багатьма проблемами, зокрема:

- відсутність загально визнаних пріоритетів забезпечення надання життєво важливих послуг жителям ОТГ. До об'єднання кожен орган місцевого самоврядування, який входив до ОТГ, мав власні пріоритети розвитку та систему цінностей, пов'язану з управлінням ресурсами. Після об'єднання ці пріоритети, звісно, мають бути переглянуті та вироблені підходи до управління «спільними» ресурсами.

- необхідність ефективного управління новими земельними та бюджетними ресурсами, доступними для ОТГ, які можуть бути використані для розвитку,

- збільшення кількості зацікавлених сторін, з якими необхідно узгоджувати прийняття рішень у рамках ОТГ [7].

У ширшому контексті сатанівська спільнота повинна ефективно реагувати на зовнішні виклики, такі як глобалізація економіки, підвищення мобільності робочої сили та пов'язане з цим зростання безробіття, а також посилення міжнародної конкуренції за інвестиції та ресурси розвитку. Водночас розвиток громад має бути органічною частиною розвитку регіону. Стратегія Хмельницької області була спрямована на створення найкращих умов та засад для співпраці та спільної роботи міст і сіл з метою сприяння розвитку всіх учасників цієї співпраці та усунення диспропорцій всередині регіону.

Стратегія базувалася на трьох основних принципах:

- Сталий розвиток;
- Забезпечення рівності, різноманітності та включення в економіку;
- Бажання забезпечити максимально можливий ефект від інвестицій.

Територіальний підхід доповнює галузевий, тому в стратегії розроблено механізми оптимального використання потенціалу розвитку території на основі інтегрованого територіального підходу. Регіональна стратегія поширюється на весь регіон, але особливо зосереджена на результатах у сільській і міській місцевості та підтримці центрів зростання на основі економічної діяльності та якості життя [9].

Тому його основні напрямки мають реалізовуватися на території Сатанівської ОТГ.

Стратегічне бачення розвитку Сатанівської ОТГ, сформульоване місцевою громадою, полягає в тому, що це європейський бальнеологічний курорт у серці Подільських Товтр, екологічно чиста, туристично приваблива територія, яка пропонує своїм гостям високий рівень туристично-відпочинкових послуг. якість. екологічна продукція, спільнота активних та ініціативних людей, де легко відкрити та вести власний бізнес, спільнота культурного та релігійного розмаїття, де затишно, безпечно та комфортно

жити, працювати та відпочивати та яка дбає про людей у майбутньому поколінь. У середньостроковій перспективі економічний профіль Сатанівської ОТГ буде характеризуватися рекреаційною сферою на основі санаторно-курортного комплексу, органічного сільськогосподарського виробництва та переробки сільськогосподарської продукції.

Стратегія виділяє два основних напрямки розвитку Сатанівської ОТГ:

Стратегічна ціль 1. Розвиток туристичного потенціалу та ділової активності муніципалітету, оскільки рекреаційний та туристичний потенціал муніципалітету, а також його підприємницька ініціатива надають численні можливості для розвитку цієї території, крім того, сільська місцевість також має великий потенціал для інтеграції в Регіон економіка регіону. Відпочинково-туристичний сектор ОТГ.

Важливими конкурентними перевагами селища Сатанів та очолюваної ним ОТГ, які визначають екологічно, соціально і економічно збалансовані профіль, структуру і масштаби використання території, параметри її розвитку, є:

- наявність цінних бальнеологічних ресурсів та об'єктів історичної спадщини державного та міжнародного значення;
- природно-географічне розташування в межах Національного природного парку «Подільські Товтри»;
- надзвичайно вигідне історико-географічне положення на межі Хмельницької та Тернопільської областей.

Тут, в радіусі до 50 км. від Сатанова, розташовані малі міста, що виникли в XI-XVI ст. і мають статус історичних: Волочиськ, Городок (Хмельницька область), Копичинці, Скалат, Теробовля, Хоростків (Тернопільська область). В них збереглися в різному стані придатності старовинні палаци, замки, фортеці, культові споруди та інші визначні історико-архітектурні об'єкти, пам'ятки культури, починаючи з III-II тисячоліть до н.е. В Копичинцях, Скалаті, Хоросткові народилися визначні діячі польської культури (в Скалаті – відомий вчений та політичний діяч – українець, який жив і працював в

Мюнхені і Парижі. В Хоросткові – театральний режисер і актор, що викладає в Канаді, в Копичинцях – колишній депутат австрійського парламенту. В усіх цих містах почалось життя і значних українських вчених, акторів, художників тощо.

Враховуючи загальносвітові тенденції прискореного розвитку різноманітних видів туристичної діяльності, всі ці фактори мають сприяти нарощуванню інвестиційної привабливості Сатанівської ОТГ та прилеглих територій. Тому доцільно формування на розглянутих територіях багатоцентричного туристичного кластеру. Відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики», ця територія може розглядатись як мікрорегіон – сукупність територіальних громад, що мають спільні проблеми розвитку. Одним з основних джерел фінансування цього кластеру може бути Державний фонд регіонального розвитку. Правовою основою формування вказаного утворення є Закон України «Про співробітництво територіальних громад».

Ексклюзивна роль Сатанова як одного з центрів цього кластера – розвиток (разом з іншими видами туристичної діяльності) курортно-лікувального туризму.

Основне багатство Сатанова пов'язане із Збручанськими мінеральними водами та мальовничою природою Подільських Товтр, а також із тим, що створили наші предки – стародавніми курганами, залишками оборонних і культових споруд, міфами та легендами. Ці ресурси були досліджені та певним чином описані в рамках соціально-економічного аналізу Хмельницької області та визначені як важливі та перспективні ресурси для розвитку Хмельницької області, що зафіксовано у стратегії розвитку області. Однак ці ресурси ще не готові до повної інтеграції в економічне зростання. Їх повна активізація потребує інтенсивної та системної роботи в різних сферах місцевого та регіонального розвитку.

Аналіз розкриває потенційну економічну нішу в туристичному секторі: вона базується на значній кількості історичних пам'яток на території

муніципалітету (освітній туризм, подієвий туризм), екологічно чистій і водночас унікальній за своєю мальовничою красою території Національний парк «Подільські Товтри» (екотуризм, зелений туризм).

Системними вимогами до розвитку санаторію «Сатанів» є рівні правила та суворе дотримання екологічного законодавства для всіх учасників ринку медичних та оздоровчих послуг, що дозволяє уникнути загрози монополізації ринку потужним гравцем, а також популяризація курорту в Україні та за кордоном, що має значно підвищити його впізнаваність на ринку курортних послуг.

Малий та середній бізнес, як обслуговуючі кластери курортної мережі, покликаний набрати більшої ваги в економіці громади, тому завдання ОТГ – розвивати інфраструктуру підтримки бізнесу.

Стратегічна ціль 2. Інтеграція сільських територій, оскільки саме там існує найбільший розрив у якості життя, який, окрім низьких доходів та обмежених економічних можливостей, також характеризується низькою якістю та доступністю різноманітних важливих послуг для повсякденного життя. життя - освіта, культура, відпочинок, охорона здоров'я. Протягом останніх десятиліть сільська місцевість зіткнулася з низкою проблем, включаючи втрату значної кількості робочих місць, зниження рівня доходів, погане постачання питною водою, застарілі очисні споруди, недостатню якість або відсутність дорожніх покриттів. між населеними пунктами, погана інформатизація. Ці проблеми призводять до негативних соціально-демографічних наслідків і є основною причиною міграції населення із села до міста, причому молодь і спеціалісти залишають село в першу чергу.

Тому стратегія розвитку Сатанівської ОТГ передбачає реалізацію низки проектів, які можуть вплинути на покращення якості життя в селах. Особливу увагу в таких проектах слід приділяти залученню молоді до суспільно-виробничих та підприємницьких процесів у сільській місцевості, адже саме молодь має вирішальне значення для збереження села.

Сільські території мають великий потенціал щодо залучення інвестицій та включення в економіку ОТГ, зокрема, у секторі виробництва та переробки екологічної сільськогосподарської продукції.

Сатанівська, селищна за офіційним означенням, громада насправді є переважно сільською – на її сільських територіях проживає більше 70% мешканців, хоча за структурою економіки громада є промислово-аграрною. В аграрному секторі працевлаштовано лише 17% працездатного населення.

Критично важливим для економічного розвитку ОТГ є не лише підвищення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, а й їх глибинна переробка на території ОТГ з метою подальшого збуту за її межі та виходу на регіональний та національний ринки, хоча значна частка сільгосппродукції буде споживатися на внутрішньому ринку мешканцями, курортниками та туристами. Необхідним є створення виробничих цехів для глибокої переробки сільськогосподарської продукції.

Діяльність у межах стратегічної цілі 2 повністю узгоджується зі стратегічними цілями Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області.

Для реалізації стратегії соціально-економічного розвитку громади; гармонізації інтересів населення, господарської та природоохоронної діяльності; розвитку туристичної галузі, збереження об'єктів природно-заповідного фонду та культурної спадщини, підвищення завдяки цьому інвестиційної привабливості Сатанівської ОТГ необхідно врахування екологічної складової у просторовому плануванні її території.

Це обумовлене й підписаною між Україною і Європейським Союзом Угодою про асоціацію, у 363-й статті якої передбачено «поступове наближення законодавства України до політики ЄС у сфері навколишнього природного середовища».

Тому при розробленні стратегії розвитку території Сатанівської ОТГ необхідно застосування нової для України, але широкорозповсюдженої в країнах Європи, в першу чергу в Німеччині, методики ландшафтного планування.

Сатанівська селищна рада розробляє Стратегію розвитку Сатанівської територіальної громади на період до 2027 року. Розробка стратегії відбувається в рамках навчальної програми «Кроки для спеціалістів. Розробка стратегії розвитку територіальної громади» на платформі онлайн-навчання U-LEARN. Мета програми надати представникам територіальних громад базових знань щодо складових, етапів розробки стратегії місцевого розвитку та плану заходів з її реалізації для подальшої координації ними робочої групи відповідної громади у процесі стратегічного планування.

Важливим етапом розробки Стратегії є пропозиції з боку представників громади (юридичних та фізичних осіб) щодо ідей проектів, які дозволять сформулювати операційну частину Стратегії. Ідеї проектів буде відібрано та проаналізовано робочою групою з розробки Стратегії. За результатами цієї роботи будуть визначені джерела фінансування найважливіших для громади проектів.

Комплексом факторів, що впливають на розвиток території Сатанівської територіальної громади є територіальний, природний, географічний, соціальний, економічний, екологічний та культурний потенціал.

Головною особливістю соціально-економічного розвитку території Сатанівської територіальної громади є нерівномірний територіальний розвиток:

- формування ядра розвитку території Сатанівської територіальної громади - адміністративний центр громади та прилеглі населені пункти: Сатанів, Юринці, Кам'янка, Кринцілів, Покровка, Сатанівка, Спасівка;
- формування окремих локальних ядер розвитку, що не формують головний просторовий каркас території – с. Іванківці, с. Клинове, с. Зверхівці;
- формування периферійних територій розвитку Сатанівської територіальної громади – с. Олександрівка, с. Липівка, с. Калинівка, с. Курівка, с. Жаглівка, с. Мартинківці, с. Тарасівка, с. Хоптинці, с. Вигнанка, с. Куманів, с. Андріївка, с. Ліпибоки, с. Веселець, с. Журавлинці, с. Підлісний Веселець.

Важливою конкурентною перевагою Сатанівської територіальної громади є:

- природно-географічне розташування в межах Національного природного парку «Подільські Товтри», що забезпечує розвиток зеленого еко-туризму;
- велика кількість історико-архітектурних об'єктів та пам'яток культури на території Сатанівської територіальної громади, що забезпечують розвиток пізнавального та подієвого туризму;
- наявність цінних бальнеологічних ресурсів, що забезпечує розвиток лікувально-оздоровчого курорту.

Недоліками розвитку громади є:

- недостатній рівень використання територіального брендингу громади;
- недостатній розвиток сільського господарства (в тому числі галузей м'ясного та молочного скотарства);
- відсутність ефективного рівня кооперації сільськогосподарського виробництва з переробною промисловістю і торгівлею;
- недостатній розвиток особистих селянських господарств як основних виробників сільськогосподарської продукції;
- недостатній розвиток промислового виробництва та відсутня підтримка інноваційно підприємництва;
- незбалансований розвиток території Сатанівської територіальної громади (недостатній розвиток периферійних територій);
- недостатній рівень взаємодії фермерства та туризму (недостатній розвиток агроекотуризму).

Загальною стратегічною метою є всебічний економічний, соціальний та екологічний розвиток Сатанівської територіальної громади Хмельницького району Хмельницької області. Стратегічна мета розвитку території громади: «Сатанівська територіальна громада Хмельницького району Хмельницької

області – це центр бальнеологічного туризму України, інвестиційно приваблива та екологічно чиста громада, в якій хочеться жити, працювати та яку хочеться відвідувати».

Схема стратегічних цілей і можливостей розвитку території Сатанівської територіальної громади Хмельницького району Хмельницької області включає в себе декілька напрямків розвитку, за видами економічної діяльності, основними з яких є: сільське господарство, агропромислове виробництво, переробна промисловість, транспорт та туризм.

Стратегічні та операційні цілі розвитку території Сатанівської територіальної громади Хмельницького району Хмельницької області до 2027 року:

- 1) Капітальний ремонт та реконструкція транспортно-дорожньої мережі;
- 2) Формування стійкого іміджу громади «Сатанів-Еко», облаштування вказівників до туристичних об'єктів, створення вело та пішохідних туристичних маршрутів, промоція туристичного, культурного та релігійного потенціалу Сатанівської територіальної громади, розробка мапи громади та цільових мап туристичних об'єктів громади, інформаційних листів та схем маршрутів, організація виготовлення сувенірної продукції.
- 3) Створення та відновлення місць проведення дозвілля та зон відпочинку;
- 4) Розвиток сільськогосподарського виробництва, формування агрокооперативів, створення підприємств по зберіганню та переробки сільськогосподарської продукції, організація центрів збуту органічної сільськогосподарської продукції;
- 5) Розвиток агроекотуризму через відвідування фермерських господарств та сільськогосподарських підприємств, де туристи можуть познайомитися з процесом виробництва сільськогосподарської продукції та відпочити в затишній атмосфері сільської місцевості;
- 6) Покращення екологічної інфраструктури (водопостачання, каналізація та переробка твердих побутових відходів);

7) Створення умов для сприяння інвестуванню периферійних територій Сатанівської територіальної громади;

8) Розвиток соціальної сфери соціальних стандартів через надання якісного рівня медичних послуг, покращення освітнього простору та створення безбар'єрного простору для людей із обмеженими можливостями.

Основними принципами розвитку території Сатанівської територіальної громади є принцип цілісного підходу, єдності, сталості та руху до позитивного.

Специфіку розвитку території Сатанівської територіальної громади визначають:

- значна кількість історичних пам'яток на території громади (зумовлює розвиток пізнавального туризму та подієвого туризму);
- екологічно чиста та водночас унікальна за мальовничістю територія Національного природного парку «Подільські Товтри» (зумовлює розвиток екотуризму, зеленого туризму і є об'єктом курортної діяльності);
- Збручанське родовище мінеральних вод (зумовлює розвиток бальнеологічного туризму і є об'єктом курортної діяльності);
- наявна мережа лікувально-оздоровчих комплексів, як матеріально-технічна база розвитку курортної діяльності;
- потреба у розвитку малого і середнього бізнесу, як обслуговуючого кластеру курортної мережі.

Стратегічним планом просторового розвитку території Сатанівської територіальної громади визначено цілі та території планувальних рішень розвитку громади.

1. Передбачено розміщення Центру спільного доступу до технологічного обладнання та інформаційного центру ведення бізнесу в селищі Сатанів, ініціювання створення спілки підприємців Сатанівської територіальної громади, створення реєстру вільних приміщень на території громади.

2. Передбачено розміщення та відновлення підприємств по зберіганню та переробки сільськогосподарської продукції,

3. Передбачено організація центрів збуту органічної сільськогосподарської продукції;

4. Передбачено розміщення та відновлення підприємств м'ясної, молочної та овочевої видів продукції на території;

5. Передбачено створення та відновлення місць проведення дозвілля та зон відпочинку біля р. Збруч в селищі Сатанів;

6. Територія Національного природного парку «Подільські Товтри» та парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Сатанівська перлина» - території, що мають потенціал для розвитку пішохідного, водного, автомобільного та пізнавально-культурного туризму.

Таким чином, виконання поставлених завдань створить умови для економічного зростання та удосконалення механізмів управління розвитком громади на засадах ефективності, відкритості та прозорості, посилення інвестиційної та інноваційної активності, забезпечення належного функціонування транспортної та комунальної інфраструктури, дотримання високих екологічних стандартів, та внаслідок цього підвищення конкурентоспроможності громади, доступності широкого спектру соціальних послуг та зростання добробуту населення.

ВИСНОВКИ

Історія розвитку української державності включає в себе європейські та світові цінності на шляху свого становлення і геополітичного місця у світі, що має на меті відповідати сучасним тенденціям правового розвитку та міжнародним стандартам у сфері децентралізації як основного шляху подальшої модернізації державного управління та функціонування країни щодо демократичних цінностей у суспільно-політичних та суспільно-економічних процесах [24].

Історія розвитку децентралізації України почалась із зародженням України як самостійної держави та досягла свого піку в останні десятиліття. У період з 2015 по 2020 роки, в рамках реформи децентралізації в Україні, активно утворювались об'єднані територіальні громади. Об'єднання було добровільним та охоплювало суміжні територіальні громади міс, селищ та сіл.

Із 1469 громад України 409 міських громад із центром у місті, 435 селищних громад із центром у селищах міського типу та 625 сільських громад із центром у селі. Території об'єднаних територіальних громад поділяються на старостинські округи.

Сутність місцевого самоврядування полягає у гарантованому державою праві територіальної громади, громадян і їх органів в інтересах населення вирішувати в межах чинного законодавства і під власну відповідальність значну частину місцевих питань.

Територіальна громада – це спільнота громадян, які усвідомлюють свої права й інтереси, демонструють уміння конструктивно розв'язувати питання власного розвитку, залагоджувати конфлікти, можуть керувати економічною, соціальною та культурною сферами життєдіяльності громади й реалізовувати власну стратегію розвитку [38].

Основними ознаками територіальної громади є спільна територія існування, наявність спільних інтересів місцевого значення, соціальна взаємодія членів громади в процесі забезпечення цих інтересів, психологічна

самоідентифікація кожного члена з громадою, спільна комунальна власність, сплачування комунальних податків.

Сатанівська територіальна громада розташована на південному заході Хмельницької області Хмельницького району. Систему місцевого самоврядування у громаді складають органи та посадові особи, що обираються, створюються або призначаються відповідно до закону та Статуту Сатанівської селищної ради.

Стратегічні та програмні документи Сатанівської громади передбачають: розбудову сучасної системи життєзабезпечення мешканців селища і сіл (водогони, дороги, вуличне освітлення, інша інженерна інфраструктура, енергозбереження та енергоефективність); підвищення якості надання населенню адміністративних і соціальних послуг; створення комфортного бізнес-середовища та сприяння розвитку соціально відповідального підприємництва, що створює нові робочі місця, стимулює самозанятість населення; розвиток і збереження людського капіталу через забезпечення максимально доступних і якісних стандартів розвитку дітей, освіти, просвіти населення, підтримки фізкультурного руху, формування якісної первинної ланки надання медичної допомоги; покращення використання наявних ресурсів і підвищення конкурентоздатності товарів та послуг, що продукуються в громаді.

Базуючись на результатах соціально-економічного аналізу, SWOT/TOWS-аналізу та висновках, для гармонійного розвитку Сатанівської територіальної громади, обрали як базову динамічну (конкурентну стратегію), яка передбачає формування конкурентних переваг громади шляхом мінімізації впливу на розвиток слабких сторін за допомогою можливостей, які зараз виникають в нашій країні та у світі.

Для економічного та соціального зростання Сатанівської громади необхідно докласти всі зусилля на ефективне використання сильних сторін громади – розвиток сільського господарства, туристичної галузі і т.д., та

зменшення впливу слабких сторін – ремонт доріг, створення сприятливого інвестиційного клімату, підвищення рівня свідомості населення.

Загальною стратегічною метою є всебічний економічний, соціальний та екологічний розвиток Сатанівської територіальної громади Хмельницького району Хмельницької області.

В Стратегії було обрано дві головні сфери зосередження зусиль на розвиток Сатанівської ОТГ:

- розвиток туристичного потенціалу та підприємницької активності громади, оскільки наявний у громади рекреаційно-туристичний потенціал та підприємницька ініціатива надають широкі можливості для розвитку цієї сфери, додатково сільські території теж мають великий потенціал для включення в економіку рекреаційно-туристичної сфери ОТГ;

- інтеграція сільських територій, оскільки саме там існує найбільше відставання у якості життя, яка, поряд із низьким рівнем доходів населення й обмеженими економічними можливостями, характеризується також низьким рівнем якості й доступності різноманітних послуг, важливих для повсякденного життя – освітніх, культурних, дозвіллевих, охорони здоров'я.

Сформульоване місцевою громадою стратегічне бачення розвитку Сатанівської ОТГ полягає в тому, що це європейський бальнеологічний курорт в серці Подільських Товтр, екологічно чиста, туристично приваблива територія, яка пропонує гостям високий рівень туристичного і рекреаційного сервісу та якісні екологічні продукти, громада активних та підприємливих людей, де легко відкрити та вести власний бізнес, громада культурного і релігійного багатоманіття, в якій затишно, безпечно та комфортно жити, працювати і відпочивати і яка дбає про прийдешні покоління. У середньостроковій перспективі економічний профіль Сатанівської ОТГ будуть формувати рекреаційна сфера на базі лікувально-оздоровчого санаторного комплексу, екологічне сільськогосподарське виробництво та переробка сільськогосподарської продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батанов О.В. Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки. Вісник Центральної виборчої комісії. 2008. №2 (12). 51-57 с.
2. Білуха Л. А. Поняття територіальної громади та спроможної територіальної громади. Теорія та практика державного управління. 2017. № 1 (56). 1-6 с.
3. Борденюк В.І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії: монографія. Київ: Парламентське вид-во, 2007. 576 с.
4. Бутурлакiна Т.О. Фiнансова децентралiзацiя як фактор економiчного зростання рeгiонiв. [Електронний ресурс] Наук. вісн. Ужгород, Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekoi/2010_31/statti/4_8.htm. – Назва з екрана.
5. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%BD%D0%B0_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D0%B0. – Назва з екрана.
6. Верховний О.У. Хмельницька область. Географічний нарис. – Київ: «Радянська школа», 1960. – 110 с.
7. Ворона П.В. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку представницької влади : монографія. Полтава: ПУЕТ, 2012. – 341 с.
8. Гладій В.І. Реформування системи місцевого самоврядування: досвід Вишеградської групи. [Електронний ресурс]. 2015. – № 12(1). – С. 57-63 с.Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2015_12%281%29__12. – Назва з екрана.

9. Гринюк Р.Ф., Примуш М.В. Регіональний та державний виміри української специфіки децентралізації влади. Політичне життя. 2016. № 3. 12–17 с.
10. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підруч. для студ. вищ. навч. закл./за ред. С.Г. Серьогіної. Харків: Право, 2005. 256 с.
11. Державне управління і менеджмент: навч. посібник у таблицях і схемах / Г. С. Одинцова, Г.І.Мостовий, О. Ю. Амосов та ін.; за заг. ред. дра екон. наук, проф., Г. С. Одинцової. – Харків: ХарПІ УАДУ, 2002. – 492 с.
12. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України/Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» – DESPRO. – Київ: ТОВ «Софія». – 2012. – 128 с.
13. Децентралізація. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/3583>. – Назва з екрана.
14. Децентралізація. Навіщо децентралізація. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/about>. – Назва з екрана.
15. Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування: Протокол від 16 листоп. 2009 р. (ратифіковано із заявою Законом № 1664- VII від 02 вересня 2014 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_b49. – Назва з екрана.
16. Досвід децентралізації у країнах Європи: зб. док. Пер. з іноз. мов /Заг. ред. В. Б. Гройсмана. – Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. – 766 с.
17. Дробот І.О. Гарантування місцевого самоврядування в Україні: теорет.-методол. аспект: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 312 с.
18. Європейська хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні. Науково-практичний посібник. / Упоряд. О.В. Бейко, А.К. Гук, В.М. Князев / За ред. М.О. Пухтинського, В.В. Толкованова. – Київ: Крамар, 2003. – 396 с.

19. Європейська хартія місцевого самоврядування: Хартія, Міжнародний документ № 452/97-ВР від 15.07.97 – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_036. – Назва з екрана.
20. Законодавчий вимір реформи децентралізації. Короткий огляд законопроектів та основних нормативно-правових актів. (Станом на 13 червня 2017 року) / Загальна редакція та упорядкування Парасюк І.Л. Київ: ФОП Москаленко О.М., 2017. 36 с.
21. Іглс П., Мак-Кул С. Стійкий туризм на природних територіях, що охороняються. Керівництво для планування і управління. 2006. – 185 с.
22. Інформаційна відкритість органів місцевого самоврядування. Посібник для муніципальних посадовців. – Івано-Франківськ: ГО «Агенство розвитку приватної ініціативи», 2009. 96 с.
23. Калиновський Б.В. Конституційно-правові засади взаємодії місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування в Україні. Юридична психологія та педагогіка. 2012. № 1.
24. Кириченко Ю.М. Територіальна громада як базовий елемент системи місцевого самоврядування України теоретичне визначення. Ю.М. Кириченко Форум права [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c15e43a1-61fa-4a9d-9204-84f9cace8c8/content>. – Назва з екрана.
25. Козаченко Ю.П. Історичні передумови децентралізації в Україні. Серія: Державне управління, 2019 р., № 3 (67).
26. Конституційне право України: підруч./за ред. док. юрид. наук, проф. В.Ф. Погорілка. 2-ге вид., доопр. Київ: Наукова думка, 2000. 734 с.
27. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
28. Коротич О.Б. Комплексний державний механізм управління регіональним розвитком України. Дні науки. – 2008 : зб. тез доп., 23–24 жовтн.

2008 р.: у 3 т. / ред. кол. В. М. Огаренко [та ін.]; Класичний приватний університет. – Запоріжжя : КПУ, 2008. – Т. 2. 32–33, 55 с.

29. Лелеченко А.П. Децентралізація в системі державного управління в Україні: теоретико-методологічний аналіз: дис. канд. наук з держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ. 2006. – 194 с.

30. Линьов К.О. Централізація, децентралізація та нелінійність у державному управлінні: автореф. дис. кандидата наук з державного управління. Нац. акад. держ. упр. при През. Укр. Київ. 2001. – 20 с.

31. Лисенко О. Трансформація правового статусу органів місцевого самоврядування відповідно до європейських. Право України. – 2009. – № 4. – 132–139 с.

32. Лиска О.Г. Територіальна громада. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. 2009.

33. Личко Т.М. Проблеми діяльності регіональних органів місцевого самоврядування на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Наукові праці. Серія «Політологія». 2009. № 97. 128–132 с.

34. Лоха І. Історія Сатанівської мінеральної води. Городоцький вісник. – 2002. 19 с.

35. Мельничук А. Децентралізація влади: реформа №1 [аналітичні записки]. Київ: ЦОП «Глобус» ФОП Кравченко Я.О. – 2016. – 35 с

36. 22. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: Колективна монографія / Кол. авт.; за заг. ред. Р. М. Плюща. Київ: РІДНА МОВА, 2016. – 744 с.

37. Моніторинг територіального розвитку: досвід Великобританії / Нижник Н., Ігнатенко О., Тимків В., Кошманюк П. Вісник Української академії державного управління при Президентові України. 2003. № 3. 356–361 с.

38. Муніципальне право України: Підручник / В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицький, М. О. Баймуратов та ін.; За ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. Київ: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.

39. Орзіх М. Самоврядні території в системі державного устрою України // М. Орзіх / Місцеве та регіональне самоврядування України. [Електронний ресурс]. Київ. 1993. Вип. 1-2. 64 с. Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=441934>. – Назва з екрана.

40. Парламентські процедури. Посібник для депутатів місцевих рад та активістів громад. Волинським ресурсним центром з використанням матеріалів Фонду Освіта Для Демократії (Польща), Товариства Лева та Інституту Політичної Освіти за кошти, надані Демократичним Фондом ООН через Програму Розвитку ООН в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://surl.li/oeufg>. – Назва з екрана.

41. Пахомов І.В. Централізація і децентралізація виконавчої влади в сучасній Україні / І.В. Пахомов / Право України. 1997. №12. 18-19 с.

42. Посібник з розвитку громад: Практичний poradnik для небайдужих / Кол.авт.: Л.О.Єльчева, І.М.Ібрагімова та ін. – Київ. 2007. 458 с.

43. Практичний посібник з питань формування спроможних громад. Асоціація міст України [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://podgorodnoe.in.ua/wp-content/uploads/2016/09/posibn-ik_gromadi_1.pdf. – Назва з екрана.

44. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>. – Назва з екрана.

45. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Верховна Рада України. – Офіц. сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

46. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження

Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

47. Пустовой В.С. Історія централізації та децентралізації Української держави: правові аспекти. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 60. 433–440 с.

48. Регіональна політика в країнах Європи / за ред. С. Максименка. Київ. 2000. 69 с. 56–31. Регульський Є. Лекція «У реформи місцевого самоврядування буде багато ворогів» [Електронний ресурс] Режим доступу: http://society.lb.ua/life/2014/07/15/272846_lektsiya.html. – Назва з екрана.

49. Розвиток системи місцевого самоврядування в Україні Бородін Є. І. /Є. І. Бородін, Т. М. Тарасенко/ Аспекти публічного управління. 2015. № 4. 55–61 с.

50. Сатанівська селищна рада. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://satanivska-gromada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

51. Сметанин Р. В. Управління процесом децентралізації державної влади і розвитку місцевого самоврядування / Р. В. Сметанин / дис. к. держ. упр.: спец. 25.00.04 / Р. В. Сметанин. Донецьк. 2010. 177 с.

52. Соха В.І. Сатанів. Історичний нарис. Хмельницький: Редакційно-видавничий відділ, 1991. 200 с.

53. Стан та перспективи децентралізації публічної влади в Україні (аналітичне дослідження) / Центр політико-правових реформ швейцарська агенція з розвитку та співробітництва. Київ. 2008. 54 с.

54. Територіальна громада: знаннєвість, дієвість: монографія / Ю. О. Куц, В. М. Сінченко, В. В. Мамонова та ін.; за заг. ред. Ю. О. Куца. Харків: Віровець А. П.; Апостроф, 2011. 340 с.

55. Територіальне управління /наук.-ред. колегія: О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін.; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2011. 378 с.

56. Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування та децентралізація. Законодавство (навчальний модуль) / Анатолій Ткачук. Київ: ІКЦ «Легальний статус», 2016. 80 с.

57. Упровадження децентралізації публічної влади в Україні: національний і міжнародний аспекти / Г.Г. Динис, Т.О. Карабін, Я.В. Лазур, М.В. Менджул, Р.П. Натуркач, О.Я. Рогач, М.В. Савчин, І.С. Сухан, П.А.Трачук, І.В. Хохлова; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. М.В. Савчина. Ужгород: ТИМРАНИ, 2015. 216 с.

58. Хмельницька обласна військова адміністрація. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.adm-km.gov.ua/doc/office_ref/9satanivska-otg.pdf. – Назва з екрану.

59. Ярмиш О., Серьогін В. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні. Харків, 2002. 27–35 с.

60. Ярошенко І.В., Семигуліна І.Б. Проблемні питання реалізації реформи децентралізації влади в Україні. Проблеми економіки. 2015. № 4. 177–187 с.

Виконала: студентка
магістратури за
спеціальністю 281 Публічне
управління та
адміністрування заочної
форми навчання

_____ Оксана НОВОСЕЛЕЦЬКА

Науковий керівник:

завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування,
д.держ.упр., професор

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

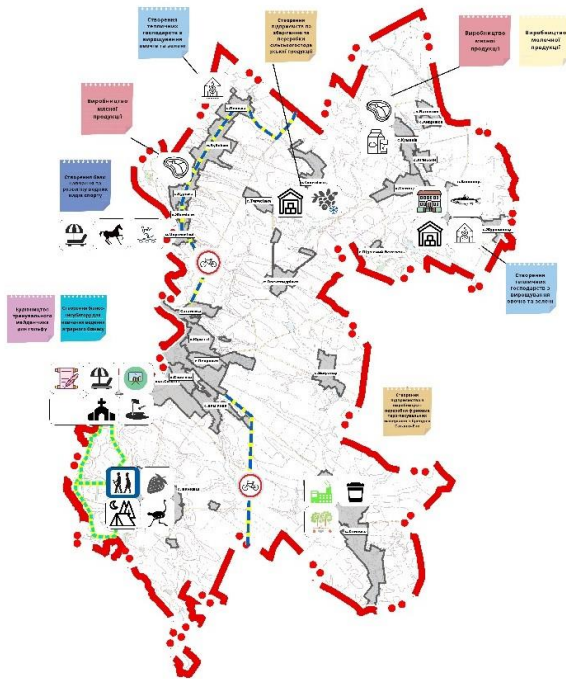
**Робота допущена до
захисту:**

завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування,
д.держ.упр., професор

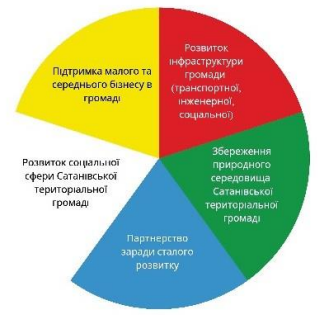
_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

ДОДАТОК В

Модель розвитку Сатанівської громади «Сатанів-Еко»

САТАНІВ ЕКО

ПЕРЕЛІК ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДИНИ